

The Diak logo consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a distinctive shape with a small crossbar. The background of the page features large, overlapping, semi-transparent pink shapes that create a modern, abstract design.

Henna Kivimäki
Johanna Mäkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2018

IMATRAN SEUDUN PELASTAKAA LAPSET RY:N 9.-LUOKKALAISILLE SUUNNATUN MENTORITOIMINNAN TOTEUTUMINEN

TIIVISTELMÄ

Henna Kivimäki ja Johanna Mäkinen

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n 9.-luokkalaisille suunnatun mentoritoiminnan toteutuminen

73 sivua ja 4 liitettä

Marraskuu 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttamaan mentoritoimintaan osallistuneet ovat toiminnan kokeneet ja miten tätä kokemusta voitaisiin hyödyntää toiminnan kehittämisessä. Mentoritoiminta on yksi Pelastakaa Lapset ry:n Eväitä Elämälle -hankkeen nuorille tarjoamista tukimuodoista. Mentoritoiminnassa 9.-luokkalaisille oppilaille tarjotaan tukea eri oppiaineisiin mentorin toimesta. Koska koulutuksen ulkopuolelle ja ilman toisen asteen tutkintoa jääminen lisäävät syrjäytymisriskiä, ovat koulutuksen hankkimiseen ja sen tukemiseen tarjotut tukitoimet nuorille erityisen tärkeitä.

Mentorointi on vuorovaikutussuhteeseen perustuva kehittämismenetelmä, joka mahdollistaa sekä kokeneemman mentorin että kokemattomamman mentoroitavan oppimisen. Yhteisen työskentelyn tavoitteena on tukea mentoroitavan kehittymistä ja omien voimavarojen löytämistä sekä antaa myös mentorille mahdollisuus itsensä kehittämiseen. Mentoritoiminnalla pyritään lisäksi oppilaan sosiaalisen pääoman kasvattamiseen, tarjoamalla hänelle sosiaalista tukea. Mentoritoimintaan osallistuville mentoreille tarjotaan työn tueksi työnohjausta. Työnohjaus on ohjausprosessi, jolla pyritään laajentamaan oman työn ymmärrystä ja kasvattamaan asiantuntijuutta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja siinä käytetty aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksessa käytetty aineisto oli kerätty Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toimesta vuosien 2012–2017 aikana. Tutkimuskysymyksillä selvitettiin kokemuksia mentoritoiminnasta ja sen toteutumisesta käytännössä sekä toiminnan kehittämiskohteita. Tutkimuksen perusteella laadimme yhteistyökumppanille myös konkreettisia kehittämissuhteita mentoritoimintaan liittyen.

Tutkimustulosten perusteella kaikki vastaajaryhmät olivat olleet vuosittain tyytyväisiä mentoritoimintaan. Vastaajien mielestä mentoritoiminnan onnistumisesta kertoi esimerkiksi oppilaan arvosanojen nousu ja kasvanut kiinnostus koulunkäyntiä kohtaan. Koetut haasteet liittyivät esimerkiksi aikatauluihin ja tiedottamiseen. Kehittämissideissa toistui tarve ja halu laajentaa toimintaa sekä parantaa toimintaan osallistuvien yhteistyötä.

Asiasanat: mentorointi, sosiaalinen tuki, syrjäytyminen, työnohjaus, vertaistuki

ABSTRACT

Henna Kivimäki and Johanna Mäkinen

Realization of Mentoring activity to the 9th grade pupils organized by Imatra`s local branch of the Save the Children Association

73 pages and four appendices

November 2018

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor`s Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The purpose of the thesis was to find out how the participants in the mentoring activity, organized by the Imatra`s local branch of the Save the Children Association, have experienced the mentoring and how this experience could be utilized in developing the activity. Mentoring is one of the forms of support the Save the Children offers to young people as a part of Eväitä Elämälle-project. In mentoring activities, mentors offer support to the 9th grade pupils for different school subjects. Support measures of obtaining training are especially important for young people, because exclusion from education and absence of secondary education increases the risk of social exclusion.

Mentoring is a developmental method based on interaction that enables learning for both experienced mentors and less experienced mentees. The purpose of working together is to support the development of the mentee and finding his or her own resources, as well as giving also the mentor the opportunity of development. Mentoring action also aims to increase the student's social capital by offering social support. For supporting the work mentors are offered work supervision. Supervision is a guiding process that seeks to broaden understanding of own work and increase expertise.

The thesis was conducted as qualitative research and the research material was analyzed by using the content analysis method. The material used in the research had been gathered by the Imatra`s local branch of the Save the Children Association during the years 2012–2017. The research questions examined the experiences of mentoring activity, practical implementation of the mentoring and development areas. On the basis of the research, we also developed proposals to develop the mentoring activity.

Based on the results of the research, every year all respondent groups were satisfied with the mentoring activities. The Respondents felt that the success of mentoring activities was, for example, an increase in grades and an increased interest in school attendance. Challenges were, for example, timetables and getting information. The need and desire to expand the mentoring activity and to improve the co-operation of those involved recurred as development ideas.

Key words: mentoring, peer support, social exclusion, social support, work supervision

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MENTOROINTI.....	6
2.1 Mentoroinnin käsite	6
2.2 Mentorointisuhde	7
3 MENTORITOIMINTA IMATRAN SEUDUN PELASTAKAA LAPSET RY:SSÄ	11
3.1 Mentoritoiminnan toteutus.....	11
3.2 Työnohjaus mentoritoiminnassa	13
3.3 Sosiaalinen tuki ja vertaistuki mentoritaville.....	16
4 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY	20
4.1 Koulutuksen puute syrjäytymisen riskitekijänä	20
4.2 Järjestöjen tarjoama tuki nuorille ja moniammatillinen yhteistyö.....	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1 Tutkimuskysymykset	27
5.2 Palautekyselyn toteutus ja kohderyhmä.....	27
5.3 Tutkimusaineiston analysointi	32
6 TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1 Tutkimustulosten esittäminen	36
6.2 Mikä on koulujen, huoltajien, mentoreiden ja oppilaiden kokemus toteutusta mentoritoiminnasta?.....	36
6.3 Miten mentoritoiminta on toteutunut käytännössä?.....	41
6.4 Mitä kehitettävää mentoritoiminnassa on?	42
7 MENTORITOIMINNAN KEHITTÄMINEN	44
7.1. Kehittämis ehdotukset.....	44
7.2. Johtopäätökset mentoritoiminnasta.....	49
8 POHDINTA	51
8.1. Tutkimustulosten ja palautekyselyn arviointi	51
8.2 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	53
8.3 Opinnäytetyö osana ammatillista kasvua.....	55
LÄHTEET.....	58
LIITE 1. Mentoritoiminnan palautekysely kouluille	66
LIITE 2. Mentoritoiminnan palautekysely mentoreille	68
LIITE 3. Mentoritoiminnan palautekysely huoltajille	70
LIITE 4. Mentoritoiminnan palautekysely oppilaille.....	72

1 JOHDANTO

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, jonka toiminnan tavoitteena on edistää lasten oikeuksien toteutumista ja tukea vaikeissa oloissa eläviä lapsia ympäri maailman (Pelastakaa Lapset. Tietoa meistä). Eväitä Elämälle -ohjelma on Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 1996 aloittama ohjelma, jolla tuetaan vähävaraisuuden tai muiden sosiaalisten vaikeuksien vuoksi syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria. Eväitä Elämälle -ohjelmassa tuetaan muun muassa lasten koulunkäyntiä, ja yksi sen tarjoamista tukimuodoista on mentorointi. Tällä hetkellä Eväitä Elämälle -ohjelmaa toteuttaa Pelastakaa Lapset ry:n 58 paikallisyhdistystä. (Pelastakaa Lapset. Työmme kotimaassa. Eväitä elämälle -ohjelma; Leena-Kaisa Pantsu, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2018.)

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina on Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistyksistä Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry. Mentoritoiminnan järjestämisen lisäksi sen toimintaan kuuluu muun muassa erilaisten koulutusten ja tapahtumien järjestäminen sekä harrastus- ja opiskelutuen myöntäminen alueen lapsille ja nuorille. (Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry. Toimintamme. Yhdistys; Anna Lankinen, henkilökohtainen tiedonanto 9.9.2018.) Opinnäytetyömme keskittyy Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttamaan mentoritoimintaan ja sen tavoitteena on tuottaa Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:lle tietoa heidän toteuttaman mentoritoiminnan onnistumisesta ja sen kehittämiskohteista.

Imatran seudun paikallisyhdistyksen toiminta-alueella peruskoulun 9.-luokkalaisille suunnattu mentoritoiminta on käytössä valtakunnalliseen tasoon verraten laajasti. Mentoritoimintaa on toteutettu Imatran seudun paikallisyhdistyksen alueella vuodesta 2012 lähtien ja toimintaan on osallistunut vuodesta riippuen neljästä kuuteen peruskoulua. Yhteensä vuosien 2012–2017 aikana osallistuneita oppilaita on ollut 112 ja mentoreita 67. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:ssä mentoritoiminnan lähtökohdista on tarjota 9.-luokkalaisille oppilaille tukea jonkin haastavan oppiaineen opiskeluun. Mentoritoiminnassa oppilaat saavat henkilökohtaisen mentorin, joka on Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n palkkaama työntekijä.

Toinen opinnäytetyön tekijöistä on itse toiminut mentorina vuodesta 2014 lähtien. Tieto mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö yhteistyössä Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n kanssa saatiin tätä kautta ja yhteistyön aloittamisesta sovittiin yhdessä mentoritoiminnan työnohjaajan kanssa.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka tulosten perusteella voidaan arvioida mentoritoiminnan onnistumista sekä havaita sen kehittämiskohteita. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten mentoritoimintaan osallistuneet koulut, mentorit, huoltajat ja oppilaat ovat kokeneet mentoritoiminnan ja siihen osallistumisen. Tavoitteet opinnäytetyölle asetettiin yhdessä yhteistyökumppanin kanssa.

Tavoitteiden saavuttamiseksi käsittelemme sisällönanalyysin keinoin palautteita, joita Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry keräsi mentoritoimintaan osallistuneilta. Tätä raporttia varten analysoitavat palautteet kerättiin vuosien 2012–2017 aikana. Yhteistyökumppanimme voi hyödyntää tekemäämme tutkimusta mentoritoiminnan kehittämisessä ja laajennettaessa mentoritoimintaa uusille toiminta-alueille. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehityksessä tarkastelemme mentoroinnin määrittelyn lisäksi sosiaalista tukea, vertaistukea ja työnohjausta osana mentoritoimintaa. Esittelemme raportissa myös koulutuksen ja nuorille tarjottavan tuen vaikutuksia syrjäytymisen ehkäisyssä.

2 MENTOROINTI

2.1 Mentoroinnin käsite

Mentorointi on jatkuvaan oppimiseen kuuluva ohjaustoimi, jossa yksilölle tai ryhmälle tarjotaan sopivaa asiakaskeskeistä tukea, jonka avulla tuetaan yksilöä selviytymään henkilökohtaisista esteistä, hänen omia voimavaroja hyödyntämällä (Karjalainen 2010, 12–14). Sanana mentoroinnin historia pohjaa Kreikan mytologiaan. Homeroksen mukaan Ithakan kuningas ja sotapäällikkö Odysseus kutsui sotaan lähtiessään ystävänsä nimeltä Mentor opettamaan ja kasvattamaan poikaansa siihen tehtävään, jonka hän oli synnyinlahjakseen saanut. Mentorointi on tavoitteellista toimintaa, jossa kokenut mentori jakaa omaa tietoaan kokemattomalle aktorille. Tutkimuskirjallisuudessa mentorille ja mentoroinnille on monta määritelmää ja suomenkielisessä kirjallisuudessa aktorista käytetään myös termiä mentoroitava. (Karjalainen 2010, 31; Kupias & Salo 2014, 12–15; Isotalo 2010.)

Mentorointia on kuitenkin toteutettu jo ennen kuin siitä käytettiin sanaa ”mentorointi”. Käytännössä ensimmäisten vaiheiden mentoroinniksi voidaan laskea esimerkiksi oppipojan ja kisällin välinen suhde tai maanviljelijän ammatin opettaminen sukupolvelta toiselle. Yritysmailmassa mentoroinnin historia on Japanissa, jossa ikää ja kokemusta on aina arvostettu. Myös amerikkalaiset huomasivat mentoroinnin hyödyt ja nykyaikainen mentorointi levisi sieltä Suomeen ja muualle Eurooppaan. Suomessa mentorointia käytettiin 1970-luvulla yrityksissä henkilöstön kehittämisessä, mutta tämän jälkeen sitä on hyödynnetty myös oppilaitoksissa ja muissa toimintaympäristöissä. Mentorointi on sovellettavissa eri-ikäisille ja sitä voidaan käyttää niin lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä kuin johtajien työssä kehittymisen osana. (Karjalainen 2010, 31, 38–39; Kupias & Salo 2014, 12–15; Isotalo 2010.)

Mentorointi voidaan käsittää menetelmäksi, joka perustuu kahden ihmisen väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Mentoroinnin keskiössä on hyvä mentorointisuhde, joka perustuu kahdenkeskisyyden lisäksi sitoutuneisuuteen, aitouteen ja joustavuuteen. Mentoroinnin kaltaisesta toiminnasta käytetään myös muita termejä ja käsitteitä. Vuorovaikutussuhteeseen perustuvan luonteensa vuoksi mentorointi on kuitenkin erotelta-

vissa esimerkiksi termeistä valmennus, coaching ja tutorointi. Mentoroinnissa korostuu muita ohjaustoimia enemmän työyhteisölliset näkökulmat, kuten yhteenkuuluvuuden lisääminen ja organisaation sosiaalistumisen tukeminen. (Karjalainen 2010, 36; Kupias & Salo 2014, 120–122; Juusela, Lillia & Rinne 2000, 14–15.)

Mentorointi on prosessi, jossa toiminnalle luodaan yhteiset säännöt ja tavoitteet. Prosessin aikana mentori ja mentoroitava työskentelevät yhteistyössä löytääkseen mentoroitavan piilevät vahvuudet ja kyvyt sekä kehittääkseen niitä. Mentorin tehtävänä on keskittyä mentoroinnin myötä mentoroitavassa esiintyviin positiivisiin vaikutuksiin. Vaikka mentoroitava on toiminnassa oppijana, saa myös mentori suhteesta paljon. Mentorin on mahdollista kehittää esimerkiksi omia vuorovaikutustaitojaan ja ihmistuntemustaan. Kehittävässä mentorointisuhteessa molemmilla osapuolilla on halu oppia ja motivaatio kehittyä. (Kupias & Salo 2014, 120–122; Juusela ym. 2000, 14–15, 25; Shea, Woodbury & Pittsley 2001, 22.)

Mentorointiin liittyy tavoitteiden määrittelyn lisäksi erilaiset käytännön kokeilut ja palautteen kerääminen. Mentoroinnin onnistumisen kannalta toiminnan huolellinen suunnittelu ja sen aloittamiseen valmistautuminen on tärkeää. Ydinkysymyksinä voidaan miettiä esimerkiksi mitä tavoitteita toiminnalta odotetaan, ketkä vastaavat toiminnan aloittamisesta, miten mentoroitavat ja mentorit valitaan, miten mentoriparit muodostetaan sekä miten toiminnan toteutumista arvioidaan. (Juusela ym. 2000, 40–41; Karjalainen 2010, 86.)

2.2 Mentorointisuhde

Tarve jatkuvaan oppimiseen on lisääntynyt ja erityisesti työelämässä henkilöstön kehittämisessä yritetään jatkuvasti hyödyntää uusia tapoja oppia. Mentorointi on oppimis- ja vuorovaikutussuhde, joka mahdollistaa vuorovaikutuksessa oppimisen. Tämän vuorovaikutussuhteen avulla saadaan yhdistettyä nuorempien työntekijöiden uusi tieto yhteen pidempään työskennelleiden kokemuksen kanssa. Oppimisen edellytyksenä on molempien osapuolten tasavertainen kunnioitus ja osallistuminen. (Karjalainen 2010, 84; Juusela ym. 2000, 6–8.) Mentorointisuhteessa kommunikointi ja asioiden yhdessä pohtiminen ovat valmiiden vastausten antamista tärkeämpää (Karjalainen 2010, 84). Oppimisen näkökulmasta on tärkeää, että mentorin ja aktorin välisissä tapaamisissa

käydään sellaista keskustelua, joka mahdollistaa palautteen saamisen ja oman toiminnan peilaamisen toisen kanssa (Kupias & Salo 2014, 195).

Mentoroinnissa keskeisessä roolissa on dialogisuus. Dialogisuus on vastavuoroista, tässä hetkessä tapahtuvaa, yhteistoiminnallisen suhteen vaativaa yhdessä ajattelemisen taitoa. Dialogisessa keskustelussa ollaan kiinnostuneita, kuunnellaan ja tartutaan toisen sanomaan. Kuitenkin dialoginen keskustelu antaa tilaa myös hiljaisuudelle. (Kattainen & Koski 2016.) Dialogisessa kohtaamisessa sallitaan kaikki heräävät tunteet ja sen vuoksi dialoginen suhde edellyttää turvallisuuden tunnetta. Dialogisuuden myötä mentorin ja aktorin välille kehittyy suhde, joka mahdollistaa uusien näkökulmien ja käsityksien saamisen. (Kukkonen, Ranne, & Korko 2012, 151.)

Hyvällä aktorilla on kehittymishalua ja hän kantaa vastuuta omasta oppimisestaan. Aktorilla on oltava uskallusta myös kriittisyyteen ja omien ideoiden esille tuomiseen. (Kupias & Salo 2014, 12.) Aktorin on oltava valmis avoimeen keskusteluun omia ongelmiaan ja heikkouksiaan koskien. Myöskään virheiden tekemistä ei tule pelätä. Parhaimmillaan mentori voi auttaa mentoroitavaa löytämään itse ratkaisut käsiteltyihin haasteisiin. Mentoroitavan, eli aktorin oma suhtautuminen mentorointiin määrittää myös mentorille muodostuvaa roolia. Aktori voi joko kaivata mentorilta ohjeuksellista otetta tai olla itse aloitteellinen hallitsemaan omaa kehittymistään. (Juusela ym. 2000, 22–23.)

Mentorointia, jossa sisältö määrittyy aktorin tavoitteiden ja kiinnostuksen kohteiden myötä, kutsutaan aktorilähtöiseksi mentoroinniksi. Tällöin aktori voi saada mentorilta monenlaista apua, kuten opastusta ja valmennusta. Opastuksen ja valmennuksen lisäksi mentori voi toimia myös aktorin ajatuksien kyseenalaistajana ja avartaa hänen näkökulmiaan. (Helsingin yliopisto. Mitä on mentorointi; Kupias & Salo 2014, 20–23.) Mentorin tulisi välttää suorien vastausten ja ohjeiden antamista, koska asioiden yhteisellä pohtimisella voidaan parantaa molempien osapuolten kykyä ymmärtää kokonaisuuksia (Juusela ym. 2000, 29).

Mentorointisuhteessa mentorin rooli voi vaihdella asiantuntijasta neuvojaan tai ystävään. Mentorin rooli määrittyy sen mukaan, millaista tukea aktori tarvitsee. (Salo & Turunen 2014, 15–16.) Mentorilta vaaditaan kärsivällisyyttä ja kykyä antaa aktorille

tilaa. Hänen on oltava myös halukas jakamaan tietämystään ja oppimaan uutta. Mentorin ei tarvitse olla ohjaamisen ammattilainen, vaan riittää, että hän on valmis tuomaan ja jakamaan oman osaamisensa aktorin käyttöön. Ohjaamisen lisäksi mentorin rooliin voi kuulua sparrausta ja innostamista. (Kupias & Salo 2014, 128–130; Juusela ym. 2000, 27.) Mentori toteuttaa mentorointia oman kokemustaustansa avulla, joka perustuu sekä työssä että muussa elämässä mentorin oppimiin asioihin. Ikä tai pitkä kokemus eivät kuitenkaan ole edellytys mentorina toimimiselle vaan riittää, että mentori on osaamisessa hieman aktoria pidemmällä. (Karjalainen, 2010, 91–92.)

Mentorointisuhteen ei pidä sisältää sellaisia valta-asema eroja, joita esimerkiksi oppilaan ja opettajan tai esimiehen ja alaisen välisissä suhteissa on. Vapaaehtoisuus on mentorointisuhteelle ominaista ja myös se erottaa mentorointisuhteen edellä mainituista valta-asema eron sisältävistä suhteista. Vaikka mentorilla ei usein ole ohjauskoulutusta, voidaan myös ohjauksen ammattilaisen toteuttamaa toimintaa kutsua mentoroinniksi. (Leskelä 2008, 167–168; Juusela ym. 2000, 32.) Mentorointisuhteessa molempien osapuolten erityisyyttä arvostetaan ja molempien vapautta tehdä omia ratkaisuja kunnioitetaan (Shea, Woodbury & Pittsley 2001, 22).

Mentorointia voidaan toteuttaa monella eri tapaa. Yleisimmin mentorointi toteutuu kahden ihmisen välisenä, vapaaehtoisuuteen perustuvana suhteena. Perinteisen parimentoroinnin rinnalle on syntynyt kuitenkin myös muita toteuttamistapoja, kuten pienryhmämentorointi. Parimentoroinnin etuna on usein sen helppous. On sovitettava yhteen vain kahden ihmisen aikatauluja ja luottamuksen rakentuminen kahden ihmisen välille on usein ryhmää helpompaa. Pienryhmämentorointia voidaan puolestaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun mentoreista on pulaa. Pienryhmämentorointia voidaan perustella myös tehokkuuden näkökulmasta, koska osallistujien määrästä johtuen siinä päästään jakamaan osaamista parimentorointia enemmän. Parimentorointi voidaan määritellä toiminnaksi, jossa kahden ihmisen välillä käydään luottamuksellista keskustelua tapaamisissa, joissa pyritään ainakin toisen osapuolen henkilökohtaiseen kehittymiseen. Pienryhmämentoroinnissa mentorin on pystyttävä huomioimaan kaikkien aktorien tarpeet ja tavoitteet. Myös luottamuksen vahvistamiseen voi joutua keskittymään parimentorointia enemmän. (Leskelä 165–166; Karjalainen 2010, 27–28; Kupias & Salo 2014, 26–27.)

Mentorointi voi toteutua suunnitelmallisen toiminnan lisäksi vapaamuotoisena mentorointina, jolloin toiminta tapahtuu tilannesidonnaisesti, ilman että osapuolet tunnista-
vat mentorointia edes tapahtuvan. Suunniteltu mentorointi puolestaan toteutuu valmis-
tellun ohjelman pohjalta ja prosessiin on voinut sisältyä esimerkiksi tukimateriaalin
valmistaminen, mentorointiin osallistuvien valinta, toiminnasta tiedottaminen sekä ar-
viointijärjestelmän kehittäminen. (Juusela ym. 2000, 17–18.) Yhdistettäessä mento-
reita ja aktoreita pareiksi, on hyvä kiinnittää huomiota kummankin odotuksiin ja kiin-
nostuksen kohteisiin. Myös mentoroinnin tavoitteet tulisi asettaa molempien osapuol-
ten yhteistyössä, jotta molemmilla on niistä tarpeeksi yhteneväinen käsitys. (Karjalai-
nen 2010, 78; Kupias & Salo 2014, 86, 135.)

Myös mentorointisuhteen toimimattomuus on osattava tunnistaa. Toimimattomuus voi
johtua esimerkiksi henkilökemioiden kohtaamattomuudesta tai epäselvistä tavoit-
teista. Jos mentorointisuhde ei ala toimimaan, tulisi asiasta keskustella ennen kuin pää-
töstä jatkamisesta tai lopettamisesta tehdään. (Juusela ym. 2000, 21, 29.)

Tavoitteellisuus on yksi mentoroinnin yleispiirteistä (Karjalainen 2010, 77). Mento-
roinnilla saavutettujen tulosten tai tavoitteisiin pääsemisen arviointi ei ole kuitenkaan
helppoa ja tulokset voidaan yleensä nähdä vasta pidemmän ajan kuluessa. Arvioimisen
hankaluus johtuu siitä, että kokemusperäisille tuntemuksille, kuten oppimisen lisään-
tymiselle tai kokonaisnäkemysten parantumiselle ei ole löydettävissä mittareita. Mää-
rällisten tulosten sijaan mentoroinnista saatavat tulokset ovat laadullisia. Tärkeintä ar-
viointia mentoroinnissa on se, mitä mentoripari tekee jatkuvasti mentorointisuhteen
edessä. (Juusela ym. 2000, 49.)

3 MENTORITOIMINTA IMATRAN SEUDUN PELASTAKAA LAPSET RY:SSÄ

3.1 Mentoritoiminnan toteutus

Pelastakaa Lapset ry:n koordinoima mentoritoiminta on aloitettu ensimmäisenä Helsingissä vuonna 2009. Mentoritoiminta on kehitetty osana Pelastakaa Lapset ry:n Eväitä Elämälle -ohjelmaa. Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistykset ovat vastuussa toiminnan järjestämisestä omilla toiminta-alueillaan. Mentoritoimintaa voidaan soveltaa omaan toiminta-alueeseen ja resursseihin sopivaksi, kuitenkin tietyissä keskusjärjestön asettamissa puitteissa. Eväitä Elämälle -ohjelmassa on tehty suositukset mentoritoiminnan järjestämiseksi. Jokaisella paikallisyhdistyksellä on ollut mahdollisuus hakea muutaman tuhannen euron avustusta Eväitä Elämälle -ohjelman rahoituksesta. Osa tästä avustuksesta voidaan käyttää mentoritoimintaan. Vuosien 2009–2017 aikana mentoritoimintaa on omilla toiminta-alueillaan toteuttanut kolmesta kuuteen paikallisyhdistystä vuodesta riippuen. (Leena-Kaisa Pantsu, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2018.)

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry on vuodesta 1964 asti toiminut Pelastakaa Lapset ry:n alainen paikallisyhdistys. (Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry. Toimintamme. Yhdistys). Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry käynnisti mentoritoiminnan pilottina, joka toteutettiin keväällä 2012. Pilotin aikana kerättyjen palautteiden perusteella todettiin, että mentoritoiminnalle on Imatralla tarvetta, joten toiminta käynnistettiin virallisesti vuoden 2012 syksyllä. Yhdistyksen alueeseen kuuluvien Rautjärven ja Ruokolahden kuntien peruskoulut otettiin mukaan mentoritoiminnan toiminta-alueeseen vuonna 2013. Yhdistys järjestää mentoritoimintaa omavaraisesti. Yhdistyksellä on Imatralla kirpputori, jonka tuotot mahdollistavat toiminnan ylläpidon. Tämän lisäksi yhdistys on viime vuosina saanut Eväitä Elämälle -hankkeen myöntämää avustusta 5000 euroa vuodessa, josta osa on käytetty mentoritoiminnan kustannuksiin. Keskimääräiset mentoritoiminnan kokonaiskustannukset vuosittain koko Imatran seudun alueella ovat noin 23 000 euroa. Imatran seudun alueella mentoritoiminnassa mukana olleiden mentoreiden ja oppilaiden lukumäärä on vuosittain vaihdellut. Esimerkiksi viimeisimpänä lukuvuotena 2016–2017 Imatran seudun alueella toiminnassa oli mukana 25 oppilasta neljästä peruskoulusta ja 12 mentoria. Imatran seudun Pelastakaa

Lapset ry:n mentoritoiminnasta kertoessa käytämme tiedon lähteinä toisen oppinnäytetyön tekijän kokemustietoa sekä yhdistyksen sisäisiä materiaaleja.

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry luo mentorointisuhteita 9.-luokkalaisten oppilaiden sekä peruskoulunsa päättäneiden nuorten aikuisten välille. Toiminnassa mukana olevista oppilaista ei käytetä nimitystä aktori, vaan heistä puhutaan oppilaina tai mentoroitavina. Tässä raportissa käytämme nimitystä oppilas. Mentorit ovat iältään 18–29-vuotiaita nuoria aikuisia. Mentoroitavat oppilaat ovat peruskoulun viimeisellä luokalla olevia oppilaita, joilla on haasteita yhden tai useamman oppiaineen kanssa. Mentori ja oppilas tapaavat yhdestä kahteen kertaa viikossa ja yksi tapaaminen kestää pääsääntöisesti tunnin. Mentoroinnin tavoitteena on antaa tukea ja apua oppilaalle hänelle haastavan oppiaineen opiskelussa. Mentoritoimintaa koordinoi Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n palkkaama työntekijä, joka toimii nimikkeellä mentoritoiminnan koordinaattori. Koordinaattorin tehtäviin kuuluu sopivien mentoreiden ja oppilaiden hakeminen mukaan toimintaan. Lisäksi hän on vastuussa toiminnan seuraamisesta, valvomisesta ja kehittämisestä. Imatran seurakunnan työntekijä toimii mentoreiden työnohjaajana yhdessä mentoritoiminnan koordinaattorin kanssa.

Mentoreiden haku tapahtuu yhteistyössä eri oppilaitosten kanssa. Yhteistyötä tehdään pitämällä oppilaitoksissa tiedotustilaisuuksia mentoroinnista sekä viemällä mainoksia ja esitteitä oppilaitoksiin. Mentoriksi hakevat haastatellaan ja toiminnan koordinaattorin vastuulla on arvioida mentorin sopivuus tehtävään. Mentorilta edellytetään muun muassa osaamista jossakin oppiaineessa, kykyä sitoutua työhön sekä riittäviä valmiuksia toimia mentorina. Mentori valitsee itse, mitä oppiaineita hän mentoroi ja kuinka monta oppilasta hänellä on mahdollisuus ottaa mentoroitavakseen. Mentoreille on eniten tarvetta matematiikassa sekä vieraiden kielten opiskelussa. Oppilaita on yhdestä neljään jokaista mentoria kohden. Mentorointisuhteet kestävät pääsääntöisesti lukuvuoden ajan. Mentoreilla maksetaan työstä tuntipalkkaa sekä matkakorvaukset.

Oppilaita tiedotetaan toiminnasta peruskoulujen kautta pitämällä keväisin tiedotustilaisuus mentoritoiminnasta 8.-luokkalaisille. Toiminnasta kiinnostuneet oppilaat ilmoittavat halukkuudestaan saada mentori jollekin koulun henkilökunnasta jo keväällä tai syksyllä 9.luokan alkaessa. Toimintaan mukaan pääseminen edellyttää oppilaan omaa motivaatiota ja kykyä sitoutua mentoritoimintaan. Mentoritoiminnan koordi-

naattori arvioi oppilaan tarpeen ja valmiudet toimintaan osallistumisesta yhdessä koulun yhteyshenkilön kanssa. Koulujen yhteyshenkilöinä toimivat opinto-ohjaajat. Opinto-ohjaajat keräävät listan oppilaista koulujen henkilökunnalta ja suoraan oppilailta saatujen tietojen perusteella, sekä toimittavat sen mentoritoiminnan koordinaattorille. Koordinaattori sovittaa mentorit ja oppilaat yhteen listan perusteella yhteistyössä koulun yhteyshenkilön kanssa. Imatralla mentoritoimintaa on pystytty tarjoamaan tähän asti jokaiselle mentoritoimintaan osallistumisen edellytykset täyttävälle oppilaalle.

Mentorointisuhteet aloitetaan mentoroinnin aloituspalaverilla, johon osallistuvat oppilas, oppilaan huoltaja, mentori, mentoritoiminnan koordinaattori sekä peruskoulun opinto-ohjaaja. Mentorointisuhde käynnistyy heti aloituspalaverin jälkeen ja mentori ja oppilas sopivat keskenään mentoroinnin ajankohdasta sekä sisällöstä. Mentorointia toteutetaan kerrallaan vain yhden oppiaineen opiskelun tukena. Toiminnan koordinaattori on mentoriparin tukena koko mentorointisuhteen ajan. Oppilaalla on mahdollisuus vaihtaa mentoria, mikäli oppilas kokee suhteen toimimattomaksi. Mentori voi vaihtua kesken lukuvuoden myös jostakin mentorin tilanteesta johtuvasta syystä, kuten mentorin muutosta toiselle paikkakunnalle. Mentorin vaihtuessa järjestetään tapaaminen, johon tulevat paikalle oppilaan edellinen sekä tuleva mentori, toiminnan koordinaattori ja oppilas. Tapaamisessa käydään läpi mentorin vaihtoon johtaneet syyt sekä pyritään varmistamaan oppilaan opiskeluun liittyvien asioiden onnistunut tiedonsiirto tulevalle mentorille.

3.2 Työnohjaus mentoritoiminnassa

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentorit ovat velvoitettuja osallistumaan heille järjestettävään työnohjaukseen. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry on kokenut mentoreille tarjottavan työnohjauksen osana mentoreiden työhön valmentamista sekä työssä jaksamisen tukemista. Mentoreiden työnohjauksesta vastaa Imatran seurakunnan koulutettu työnohjaaja yhteistyössä mentoritoiminnan koordinaattorin kanssa. Työnohjausta järjestetään noin kerran kuukaudessa ja sieltä mentorit saavat opastusta työhönsä, vertaistukea sekä mahdollisuuden jakaa avoimesti kokemuksiaan. Lisäksi työnohjauksien yhteydessä hoidetaan työhön liittyviä käytännön asioita.

Työnohjaus on syntynyt työalueilla, joita yhdistää kuormittava ja vaativa asiakastyö. Tällaisia aloja ovat esimerkiksi sosiaalityö ja terapeutin hoitotyö. Sosiaalialan työ on vuorovaikutus- ja ihmissuhdetyötä, jonka keskiössä on asiakas. Sosiaalialan työ vaatii tekijää tekemään arvioita ja tulkintoja asiakkaan tilanteesta haastavissa elämäntilanteissa, lähellä asiakkaan yksityisyyden rajaa. Tämän vuoksi työnohjaus on alalla lähes välttämätöntä. Työnohjauksen kehittymisen alkuvaiheessa työnohjaus muistutti pitkälti mentoritoimintaa, jossa kokeneempi työntekijä antoi opastusta ja tukea nuoremmalle kollegalleen. Tästä työnohjaus kehittyi ja samalla levittäytyi myös muille aloille. Työnohjauksen kehittymisen myötä työnohjaajalta ei enää odotettu saman alan ammattilaisuuden kokemusta, vaan painotus siirtyi ammatillisen pohdinnan asiantuntijuuteen. Työnohjauksen päämäärä laajentui oman työn parempaan ymmärtämiseen, oman ammattilaisuuden kehittämiseen ja työyhteisöjen haasteiden kohtaamiseen. Työnohjaus on ohjausprosessi, jossa työntekijä pysähtyy miettimään ja refleктоimaan omaa toimintaansa eri näkökulmista. (Alhanen ym. 2011, 14–20; Karvinen-Niinikoski 2009, 80.)

Sosiaalialalla työnohjauksen kysyntää lisää sosiaalialan työn jatkuva muutos ja alan kuormittavuus. Myös toimintaympäristöjen muutokset lisäävät ammatillisen kehittämisen tarvetta. Nämä muutokset, kuten asiakastyön ja palvelutuotannon monitoimijaisuus aiheuttavat myös työnohjaukselle kehittämishaasteita. (Karvinen-Niinikoski 2009, 82–83.) Työnohjausta voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmäohjauksena ja sen tavoitteena on muun muassa työntekijän tukeminen oman työnsä suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Työnohjauksella varmistetaan työn laadukkuutta ja parhaimmillaan se auttaa työntekijää työssä jaksamisessa ja ehkäisee työuupumusta. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 62–63.)

Työhyvinvointi lisää työn vetovoimaisuutta. Työnohjauksen voima on siinä, että sen avulla työntekijät voivat reflektoida omia kokemuksiaan suhteessa muihin ja tarkastella omia tunteitaan suhteessa työn haasteisiin ja kehittämismahdollisuuksiin. Työnohjaus lähtee ohjattavan tarpeista ja se perustuu vuorovaikutusprosessissa tapahtuvaan kokemukselliseen oppimiseen. (Karvinen-Niinikoski 2009, 83–84.) Työnohjauksen taustalla hyödynnetään oppimisen teorioita ja työnohjauksessa oppimista käsitellään useimmiten kokemuseräisenä oppimisena, jossa oppiminen alkaa ohjattavien työssä hankkimista kokemuksista. Oppiminen toimii perustana oman toiminnan muuttamiselle. (Karvinen-Niinikoski, Rantalaiho & Salonen 2007, 56.)

Mentoroinnin tapaan myös työnohjauksessa pyritään vahvistamaan ohjattavan oma-toimisuutta oman työn reflektoinnissa. Tämän saavuttamiseksi ohjaaja hyödyntää dialogista vuorovaikutusta. Vaikka työnohjauksessa on piirteitä terapiasta, tulee muistaa, että työnohjauksessa päämäärä on henkilökohtaisen elämän sijaan ohjattavan työn ja työroolin kehittämisessä sekä ammatillisessa kasvussa. Työnohjaus on aina vuorovai- kuteista ja ohjattavien yksilöiden kehittymisen lisäksi työnohjauksen tulisi palvella koko työpaikan kehittymistä. Työnohjaus tulee kuitenkin erottaa muista kehittämis- ja ohjaustoimista. Työnohjauksen erityspiirteenä voidaan pitää sitä, että sille ei ole mää- ritelty täsmällistä asiasisältöä, vaan sen sisältönä on ohjattavan arkityö kokonaisu- dessaan. (Alhanen ym. 2011, 20–25.)

Työnohjauksessa käydään läpi työhön liittyviä kysymyksiä ja käsitellään kokemuksia ja tunteita koulutetun työnohjaajan avulla. Työnohjaus on menetelmä, jolla organisa- tion toimintaa voidaan kehittää. Työnohjauksen on oltava tavoitteellista ja sen vaikut- tavuutta ja tavoitteiden saavuttamista on seurattava. Asetetut tavoitteet vaikuttavat työnohjauksen prosessin keston, mutta pääsääntöisesti työnohjaukseen kuuluu use- ampia tapaamiskertoja. Työnohjauksen päättämiseen tulee varata riittävästi aikaa ja ohjausprosessia tulee tarkastella alussa asetettujen päämäärien saavuttamisen näkökul- masta. Ohjattavalle tulisi myös antaa neuvoja, kuinka hän voi jatkaa oman työnsä ref- lektointia. (Alhanen ym. 2011, 127–134.)

Organisaatiossa työnohjaus on osa reflektiivisiä rakenteita ja se antaa mahdollisuuden esimerkiksi omien tunteiden purkamiseen ja voimien elvyttämiseen. Työnohjaus antaa voimavaroja niin yksilölle kuin koko työyhteisölle. Työnohjausta voidaan toteuttaa monella tapaa ja sitä voidaan hyödyntää yksilön, ryhmien, työyhteisöjen tai esimiesten ja johdon kehittämisessä. (Karvinen-Niinikoski 2009, 83; Sosiaali- ja terveysministe- riö 2009, 69.)

Työnohjaus lähtee aina asiakkaasta ja yksi työnohjaajan keskeisimmistä eettisistä pe- riaatteista on asiakaslähtöisyys. Työnohjaajalta vaaditaan avointa asennetta ja uskoa ohjattavien kykyihin ja niiden kehittymismahdollisuuksiin. Työnohjaajan tulee olla li- säksi tietoinen omasta osaamisestaan ja omata riittävästi itsetuntemusta. Näiden avulla työnohjaaja varmistuu siitä, etteivät hänen omat tunteensa vaikuta työnohjausproses- siin. (Ruutu & Salmimies 2015, 42–44.)

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnassa mentoreiden työnohjaus järjestetään vertaisryhmän periaatteita noudattaen. SunWolf (2008) määrittelee vertaisryhmän ryhmäksi, jonka jäsenet kokevat toisensa yhdenvertaisiksi jonkin tekijän, esimerkiksi iän, velvollisuuksien, käsitysten ja sosiaalisen tai oikeudellisen aseman suhteen. Comanin ym. (2002) mukaan vertaisryhmä nähdään paikkana, jossa voidaan jakaa kokemuksia ja josta saadaan emotionaalista tukea sekä palautetta. Vertaisryhmä tarjoaa uusia näkökulmia, lisää tietoisuutta, vahvistaa sosiaalisia taitoja sekä uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen. Sillä tuetaan myönteistä asenteiden ja käyttäytymisen muutosta. (Penttinen, Plihtari, Skaniakos & Valkonen, 6.)

3.3 Sosiaalinen tuki ja vertaistuki mentoroitaville

Ellonen on tutkinut sosiaalista pääomaa erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta. Tutkimuksessaan hän määrittelee sosiaalisen tuen yhtenä sosiaalisen pääoman ilmentäjistä. Kun sosiaalista tukea ajatellaan yhtenä sosiaalisen pääoman ilmenemismuodoista, on sitä määriteltäessä huomioitava myös kontekstisidonnaisuus. Tämän määrittelyn myötä myös yhteisö voi olla sosiaalisen tuen lähde. (Ellonen 2008, 48–51.) Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyviä hyvinvointia lisääviä asioita (Korkiamäki 2013, 54–55). Sosiaalinen tuki liittyy ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja se käsitetään usein huolenpitoa ihmisistä, jotka tarvitsevat tukea, hoivaa tai huolenpitoa (Toivonen 2009, 7).

Lasten ja nuorten hyvinvointia rakennetaan monella tasolla. Hyvinvoinnin rakentumiseen liittyviä toimintaympäristöjä ovat esimerkiksi perhe, koulu, ystävät, kunta ja yhteiskunta. Myös sosiaalinen pääoma syntyy näissä toimintaympäristöissä. Tutkimuksissa sosiaalisen pääoman on huomattu ehkäisevän ja vähentävän nuorten hyvinvointiin haitallisesti vaikuttavia asioita, kuten koulukeskeytyksiä. Koulukeskeytyksien lisäksi sosiaalisen tuen on havaittu vaikuttavan positiivisesti nuorten koulumenestykseen. Sosiaalisen pääoman käytänteinä on tällöin hyödynnetty koulun ja kodin yhteistyötä, opettajan antamaa sosiaalista tukea sekä kouluyhteisön sosiaalista kontrollia. (Ellonen 2008, 194–195, 207.)

Cobbin (1976) mukaan sosiaalinen tuki on sitä, että ihminen kuuluu johonkin sosiaaliseen verkostoon, josta saa rakkautta, arvostusta ja kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta. Cobb korostaa myös sosiaalisen tuen vastavuoroisuutta. Sosiaalisen tuen lähteet voivat Gothonin (1990) mukaan auttaa yksilöä ottamaan omat voimavaransa tehokkaaseen käyttöön. Sosiaalinen tuki on usein myös selviytymistä edistävää toimintaa esimerkiksi elämän kriisitilanteissa. (Toivonen 2009, 7–8.) Imatran seudun Pelastakaa lapset ry:n mentoritoiminnassa sekä oppilas että mentori hyötyvät vastavuoroisesta suhteestaan. Tärkeänä tavoitteena mentoritoiminnassa on oppilaan yksilöllisten voimavarojen tunnistaminen ja niiden käyttöönotto. Murrosikä voidaan pitää yhtenä elämän kriisivaiheista ja tämän vuoksi nuorelle tuleekin tarjota tässä elämänvaiheessa mahdollisimman laajasti tukea.

House (1981) jakaa sosiaalisen tuen neljään eri muotoon: emotionaaliseen tukeen, informatiiviseen tukeen, materiaaliseen tukeen sekä annettavaan rakentavaan palautteeseen (Toivonen 2009, 8). Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnassa oppilas saa emotionaalista tukea mentoriltaan. Mentori kuuntelee oppilasta, keskustelee oppilaan kanssa ja on läsnä oppilasta varten. Näin oppilaalle välittyy kokemus siitä, että hänestä välitetään ja häntä kunnioitetaan. Informatiivinen tuki on tiivis osa mentoritoimintaa, sillä mentoroinnin sisältö painottuu tiedon jakamiseen mentorilta oppilaalle. Rakentavan palautteen antaminen on yksi mentoritoiminnan ydinsisällöistä. Mentorin tehtävänä on kannustavan ja rohkaisevan palautteen antaminen oppilaalle.

Colorossin ja Edgesin (2003) mukaan sosiaalisen tuen vaikutukset voidaan jakaa kahteen eri ryhmään: suoriin vaikutuksiin ja suojaaviin vaikutuksiin. Suorassa vaikutuksessa sosiaalinen tuki vaikuttaa suoraan nuoren hyvinvointiin huolimatta muista elämän osa-alueista. Suojaavat vaikutukset taas ovat negatiivisia asioita lieventäviä vaikutuksia, eikä niinkään positiivisia vaikutuksia tuovia. Sosiaalinen tuki voi kasvattaa yksilön itsearvostusta, hyväksytyksi tulemisen tunnetta, uskoa omaan kykyihinsä, uskoa siihen, että muut auttavat ongelmatilanteissa sekä yleensäkin yhteyttä toisiin ihmisiin. (Toivonen 2009, 16.) Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminta vaikuttaa oppilaaseen niin suorasti kuin suojaavasti. Mentorintisuhte itsessään parantaa oppilaan hyvinvointia, esimerkiksi lisäämällä oppilaan itseluottamusta ja edistämällä oppiaineissa menestymistä. Suojaavana vaikutuksena mentoroinnissa toimii esimerkiksi se, että se ehkäisee oppilaan luokalle jäämistä.

Ellosen ym. toteuttaman tutkimuksen mukaan suomalaisten nuorten voidaan sanoa yleisesti ottaen saavan suhteellisen hyvin sosiaalista tukea eri henkilöiltä. Eniten tukea nuoret kokevat saavansa vanhemmiltaan ja läheisiltä ystäviltään. Vähiten tukea saadaan koulun opetushenkilöstöön kuulumattomilta aikuisilta. Sosiaalinen tuki vaikuttaa opiskeluihin kiinnittymiseen, sosiaaliseen integraatioon sekä opintojen edistymiseen. (Ellonen ym. 2008, 287.) Koulun tarjoaman sosiaalisen tuen puutteellisuus perustelee Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnan tarpeellisuutta ja sosiaalisen tuen vaikutukset tukevat mentoritoiminnan tavoitteita.

Sosiaalisen pääoman yhteyttä lapsen ja nuoren mielenterveyteen on tutkittu jonkin verran ja tutkimuksissa on havaittu, että sosiaalisen pääoman vaikutukset mielenterveyteen ovat positiivisia (Ellonen ym. 2008, 287). Nuorelle tarjottava sosiaalinen tuki on tärkeää esimerkiksi masentuneisuuden ehkäiseminen kannalta. Tieteellistä tutkimustulosta siitä, että sosiaalisella tuella on selvä yhteys nuoren masentuneisuuteen, on saatu yhä enemmän. Cornwellin (2003) huomion mukaan tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että mitä korkeampi sosiaalisen tuen määrä on, sitä vähemmän nuorella on masennukseen liitettäviä oireita. (Toivonen 2009, 14.)

Vertaistuki on osa sosiaalista pääomaa ja nuorten vertaissuhteet toimivat sosiaalisen pääoman rakentajina (Korkiamäki 2013, 55). Vertainen on henkilö, jonka osaaminen ja tieto perustuvat omakohtaiseen kokemukseen jostakin erityisestä elämäntilanteesta (Pennanen, 2007). Vertaistoiminnan taustalla on ihmisten tarve olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Sosiaali- ja terveysalalla samanlaisia asioita kokeneiden ihmisten toisilleen tarjoama tuki on ollut aina toiminnan keskiössä. Vertaistoiminnan tarpeellisuutta on lisännyt yhteiskunnalliset muutokset, kuten sukuyhteisöjen heikentyminen. Vertaistuen hyödyt ja sen ennaltaehkäisevä vaikutus on tunnustettu yhteiskunnassa. (Laimio & Karnell 2010, 9–10.)

Vertaistukitoiminnasta on tullut tärkeä tuen ja välittämisen muoto, mutta sen ei ole tarkoitus korvata muuta tukea, kuten perhettä, ystäviä tai ammatillista tukea, vaan täydentää näitä (Laimio & Karnell 2010, 11). Vertaisuuden ja kokemustiedon vastakohtana voidaan pitää ammatillista tietoa ja asiantuntemusta, jotka perustuvat koulutuksessa, tutkimuksessa tai ammatillisessa työssä saatuun osaamiseen. Vertaistoiminnalla on oma paikkansa suhteessa ammatilliseen apuun ja se täydentää omalta osaltaan palvelujen tarjontaa. (Pennanen 2007, 30.) Vertaistukea ja ammattiapua ei pidä sekoittaa,

vaan niitä tulee ajatella toisiaan tukevinä toimintoina. Vertaistoiminta on osa sosiaali- ja terveystalvveluja ja sillä on yhteiskuntaa uudistava vaikutus. (Laimio & Karnell 2010, 11.)

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentorit ovat 18–29-vuotiaita, eli mahdollisimman lähellä oppilaan ikää. Lisäksi mentorointisuhteissa on tavoitteena yhdistää oppilas ja mentori, joiden mielenkiinnon kohteet ja kokemukset kohtaavat. Näillä keinoilla pyritään lisäämään oppilaan ja mentorin vertaisuuden kokemusta. Nylundin (1996) mukaan vertaistuessa olennaista on se, että ihmiset saavat toisiltaan sellaista tukea, jota muut tahot eivät voi tarjota. Yksi vertaistuen lähtökohta on omaehtoisuus, eli ajatus siitä, että vain ihminen itse voi valita ja muuttaa elämänsä suuntaa ja ajattelutapoja. Hietala-Paalamään ja Vuorelan (2004) mukaan vertaistuki voi olla myös vaikuttamista, jolloin se sisältää konkreettista tukea, neuvoja ja apua. (Rissanen & Puumalainen 2016, 4.) Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnassa oppilas saa mentoriltaan tukea, jota hän ei muualta saa. Toiminnassa painotetaan oppilaan omaa motivaatiota ja halua saada mentoriltaan tukea.

Vertaistuen antamisessa hyödynnetään tietoja, joita on hankittu oman elämäkokemuksen kautta. Vertaistukea voidaan antaa tavallisen ihmisen taidoilla ja työvälineinä käyttää esimerkiksi vuorovaikutusta ja kohtaamista. (Lehtinen 2010, 61–62.) Vertaistoiminnan tavoitteena on muun muassa se, että ihminen löytää omat voimavaransa, ottaa vastuuta omasta elämästään ja ohjaa sitä haluamaansa suuntaan. Vertaistuen avulla ihminen saa liikkeelle sen prosessin, joka auttaa häntä muuttamaan passiivisesta avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi. (Laatikainen 2010, 12.)

4 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY

4.1 Koulutuksen puute syrjäytymisen riskitekijänä

Koulutuksen puute ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen ovat yksiä syrjäytymisen riskitekijöistä. Alhaisen koulutuksen saaneille ei ole kysyntää työmarkkinoilla, ja vain peruskoulun suorittaneilla on usein enemmän hyvinvointiin liittyviä ongelmia kuin koulutetummilla saman ikäisillä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lapset, nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät.) Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttaman mentoritoiminnan keskeisimpänä tehtävänä on tukea mukana olevien oppilaiden koulunkäyntiä. Onnistunut tuen tarjoaminen koulunkäyntiin vähentää riskiä koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen sekä lisää mahdollisuuksia peruskoulun jälkeiseen jatkokoulutukseen pääsemiseen.

Syrjäytyessään ihminen jää ulkopuolelle yhteiskunnan toiminnasta. Syrjäytymisen taustalla on usein huono-osaisuuteen liittyviä asioita, kuten koulutuksen tai työn puutetta ja elämänhallinnan ongelmia. (Kajantie ym. 2013, 23.) Kotiolosuhteilla on suuri merkitys nuoren riskiin syrjäytyä. Syrjäytyminen on usein ylisukupolvinen ilmiö, ja vanhempien matala koulutuksen taso sekä toimeentulotuen avulla eläminen nostavat tilastollisesti lapsen alttiutta pudota koulusta. (Suomen Mielenterveysseura 2015.)

Koska syrjäytyminen on käsitteenä lähtökohtaisesti leimaava, voidaan syrjäytymisen ehkäisyn sijaan puhua sosiaalisesta vahvistamisesta. Sosiaalisen vahvistamisen lähtökohtana on, että nuori saadaan mukaan yhteisölliseen toimintaan ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Sillä tavoitellaan yksilön ja yhteisöjen hyvinvointia sekä parempaa elämää ja tulevaisuutta. (Mehtonen 2011, 18–21.) Sosiaalinen vahvistaminen koostuu varhaista tukea tarjoavista toimenpiteistä, joita tarjotaan erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville ja erityistä tukea tarvitseville nuorille (Danska-Honkala & Poteri 2011, 128). Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminta tukee myös sosiaalista vahvistumista, sillä mentorointiin osallistuvat oppilaat saavat sen kautta heille suunnattua tukea ja toimivat samalla itse aktiivisesti oman hyvinvointinsa parantamiseksi. Mentoritoiminta mahdollistaa yksilöllisen ja vertaistuellisen työskentelyn mentorin ja oppilaan välillä.

Oppimisympäristö voi sekä lisätä että vähentää syrjäytymisen riskejä. Riskejä lisää esimerkiksi oppimisen tuen vähäisyys ja yksilön torjunta ryhmässä. Syrjäytymiseltä suojaavien tekijöiden havaitseminen ja niiden edistäminen oppimisympäristössä on haastavaa ja se edellyttää huomion kiinnittämistä oppilaiden kanssa käytävään vuorovaikutukseen. (Poikkeus ym. 2013, 111–112.) Lounasmaan ym. (2004) mukaan suomalaisopiskelijoiden terveystutkimuksessa vuodelta 2000 huomattiin, että opiskelijat, joilla oli ongelmia opiskeluotteen saamisessa, kokivat olevansa yksinäisempiä, opiskeluryhmässä ulkopuolisempia ja saavansa vähemmän keskustelutukea kuin opiskelun myönteisenä kokeneet opiskelijat (Penttinen, Plihtari, Skaniakos & Valkonen, 5).

Nuoruusiän kehityksen häiriintyessä myös koulunkäyntiin voi tulla ongelmia. Tällaisia keskittymiskykyyn ja koulumenestykseen alentavasti vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi mielenterveys-, käytös- tai päihdeongelmat. Nuoruusiän ongelmat heijastuvat negatiivisesti myös nuoren ja aikuisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Koska psyykinen oireilu alkaa usein juuri nuoruusiällä, olisi kaikkien nuorten kanssa työskentelevien hyvä tuntee normaali nuoruusiän kehitys. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 57–58.)

Koulutukseen kannustamisen tärkeyttä ei voida vähätellä, sillä globalisaation myötä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa työllistymisen mahdollisuudet ovat heikot. Vain perusasteen suorittaneiden työllisyysaste on merkittävästi ylemmän asteen suorittaneita alhaisempi. Ilman toisen asteen tutkintoa olevien syrjäytymisriski on lisäksi suurempi ja heistä työllistyneiden ansiotaso usein matala. (Isoherranen 2012, 60.) Syrjäytyminen ei ole pelkästään ihmisen henkilökohtainen ongelma, vaan sillä on myös merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Syrjäytyminen aiheuttaa tarvetta erilaisille tuki- palveluilla ja niistä aiheutuu yhteiskunnalle merkittäviä kustannuksia. Koulutuksen hankkineisiin verraten vain peruskoulun suorittaneet aiheuttavat julkishallinnolle elämänsä aikana jopa 370 000 euron lisäkustannuksen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Ajankohtaista. Tiedotteet ja uutiset.) Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminta on suunnattu 9.-luokkalaisille siksi, että sillä pyritään tukemaan heitä peruskoulusta toisen asteen opintoihin siirtymisen nivelvaiheessa. Parhaimmillaan mentorointi lisää oppilaan motivaatiota ja sen avulla saavutettu arvosanojen nouseminen voi vaikuttaa peruskoulun jälkeisen opiskelupaikan saamiseen. Näin mentoritoiminnalla voidaan lisätä tulevaisuudessa oppilaiden työllistymismahdollisuuksia. Lisäksi mentoreina toimivat nuoret työllistetään.

2000-luvulla Suomessa on tehty erilaisia nuoriin kohdistuvia työvoimapolitiittisia toimia, joista viimeisin on vuonna 2013 hallitusohjelmaan kirjattu nuorisotakuu. Nuorisotakuu on yhteinen käsite sitä edeltäneille nuorten yhteiskuntatakuulle, koulutustakuulle ja nuorten aikuisten osaamisohjelmalle. Nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita, joilla ei ole työtä tai ammatillista koulutusta. Lisäksi sen piiriin kuuluvat vastavalmistuneet alle 30-vuotiaat. Nuorisotakuulla pyritään auttamaan nämä nuoret koulutukseen tai työelämään. Sen tavoitteena on lisäksi ehkäistä nuorten työttömyyden pidentymistä ja syrjäytymiskehitystä. Nuorisotakuun myötä jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta.)

Koska syrjäytymiselle ei ole yhtä tarkkaa määritelmää, on myös syrjäytyneiden määrän arvioiminen vaikeaa. Syrjäytyminen voidaan mieltää työmarkkinoiden tai koulutuksen ulkopuolella olemiseksi tai yhteiskunnasta syrjäytymiseksi. Tutkimuksessa syrjäytyneellä nuorelle tarkoitetaan usein niitä, keiden hyvinvointiin koulutuksen- ja työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jääminen on vaikuttanut. Tilastokeskuksen kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä on arvioinut, että vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29-vuotiaita nuoria oli Suomessa yhteensä noin 51 300. Tässä laskelmassa on huomioitu ne työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. (Myrskylä 2012, 1; Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 11; Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Nuorten syrjäytyminen.)

Niin eurooppalaisen kuin suomalaisenkin koulukeskustelun keskiössä ovat lähivuosina olleet erityisesti NEET-nuoret. NEET-nuorilla (Not in education, employment or training) tarkoitetaan koulutuksen, työelämän ja harjoittelun ulkopuolella olevia nuoria. (Hiilamo ym. 2017, 31; Järvinen & Vanttaja 2013, 509.) Nuorisotyöttömyyttä tai nuorten syrjäytymistä tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä huomioida, että NEET-määritelmän täyttävä nuori ei automaattisesti ole masentunut, yksinäinen tai kärsi taloudellista vaikeuksista (Larja 2013). NEET-nuorten joukossa voi olla esimerkiksi armeijaan menoa odottavia tai pääsykokeisiin valmistautuvia nuoria. Yhteiskunnallisten järjestelmien ja palvelujen ulkopuolelle jääminen kuitenkin usein viivästyttää nuoren siirtymistä työelämään ja kasvattaa riskiä syrjäytymiseen (Myrskylä 2012, 9). Koska

NEET-statuksella on usein yhteys jatkokoulutuksen puutteeseen tai erilaisiin sosiaaliin ja psyykkisiin ongelmiin, on NEET-nuorten määrää tärkeä seurata (Gisser ym. 2016).

Nuoruuden erilaisia nivelvaiheita, kuten peruskoulutuksesta muuhun koulutukseen siirtymistä ja koulutuksesta työelämään siirtymistä on tuettava, jotta huono-osaisuuden kehittyminen saadaan katkaistua. Perusasteelta toisella asteelle siirtymisen tukemiseen tulisi käyttää erilaisia tukimuotoja ja lisäksi lisätä erilaisia oppimismenetelmiä, kuten harjoitteluja ja työssä oppimista. (Kainulainen, Paananen, Surakka & Saari 2016, 78–79.) Tämän nivelvaiheen tukemiseksi esitettiin myös oppivelvollisuusiän nostamista 17 ikävuoteen. Esitys kirjattiin vuoden 2013 valtioneuvoston rakennepoliittiseen ohjelmaan, mutta hallitus luopui lopulta lakihankkeesta muun muassa kustannussyistä. (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Ajankohtaista. Artikkelit; Valtioneuvosto 2013, 8.) Tero Järvinen ja Markku Vanttaja ovat tarkastelleet koulupudokkaiden, eli peruskoulun jälkeen koulutuksesta ja työelämästä karsiutuneiden nuorten urapolkuja Suomessa 1990-luvun alun laman molemmin puolin. Heidän näkemyksensä mukaan oppivelvollisuuden pidentäminen ei itsessään takaa koulutuksellisen syrjäytymisen vähentymistä, vaan toiminnassa tulisi keskittyä rakenteiden sisäisten toimintojen kehittämiseen ja tukitoimien kohdentamiseen niille, joilla on oppimisvaikeuksia tai hankaluuksia koulunkäynnissä. Koulu tulisi nähdä entistä vahvemmin oppimisympäristön sijaan toimintaympäristönä, jossa nuoret ja heidän tarpeensa voidaan ottaa huomioon aikaisempaa yksilöllisemmin. (Järvinen & Vanttaja 2013, 517.)

4.2 Järjestöjen tarjoama tuki nuorille ja moniammatillinen yhteistyö

Nuorille palvelua ja tukea tarjoavat monet eri tahot, kuten kuntien sosiaali- ja terveystoimi, koulu- ja nuorisotoimi, työ- ja elinkeinotoimisto, Kansaneläkelaitos, oppilaitokset ja kolmas sektori. Kolmannella sektorilla tarkoitetaan Suomessa yksityisen sektorin (yritykset) ja julkisen sektorin (valtio ja kunnat) lisäksi olevia järjestäytyneitä toimijoita, joihin kuuluvat yhdistykset, järjestöt, osuuskunnat ja säätiöt. Suomessa kolmannen sektorin rooli sosiaali- ja terveyspalveluissa on huomattavasti suurempi kuin muissa Pohjoismaissa. Bruttokansantuotteesta ja työvoimasta reilu kolme prosenttia on kolmannen sektorin osuutta. Nuorille tarjottavien palvelujen tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja edistää työllistymistä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lapset, nuoret ja perheet. Nuorten yhteen kootut palvelut; Työ- ja elinkeinopalvelut. Ammattinetti. Tietoa työelämästä. Moni-ilmeinen kolmas sektori; Leppänen 2016.)

Järjestöjen rooli on erityisen suuri sosiaalipalveluissa (Leppänen 2016). Suomessa järjestöt tekevät monipuolista työtä lasten ja nuorten parissa. Lasten ja nuorten parissa toimivia järjestöjä ovat esimerkiksi seurakuntien lapsi- ja nuorisotyö, partiolaiset, 4H-yhdistykset, uskonnolliset ja poliittiset lapsi- ja nuorisoyhdistykset sekä opiskelijajärjestöt. (Kansalaisfoorumi. Kansalaisyhteiskunta. Nuorisoyhdistykset ja opiskelijajärjestöt.) Pelastakaa Lapset ry:n tarjoamat palvelut kuuluvat osaksi kolmannen sektorin palveluita. Valtakunnallisella tasolla suuri osa Pelastakaa Lapset järjestön tarjoamasta nuorille suunnatusta tuesta on tarjolla verkkoympäristössä. Nuorille suunnatun tuen tavoitteena on lisätä nuorten hyvinvointia, vähentää yksinäisyyttä, ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallistumisen mahdollisuuksia. Verkossa olevissa palveluissa nuorille tarjotaan tukea esimerkiksi koulutukseen ja työelämään liittyviin haasteisiin sekä erilaisiin kriisitilanteisiin. (Pelastakaa Lapset. Työmme kotimaassa. Toimintaa nuorille.)

Vaikka nuorille tarjotaan palveluita monen eri toimijan toimesta, päävastuu nuoren hyvinvoinnista on vanhemmilla. Jotta tuen saaminen onnistuu, ongelmat sekä huolet tulisi havaita ennen niiden kasaantumista ja palvelujen olla tarvittaessa saatavilla. (Perrälä, Halme & Kanste 2013, 121–125.) On todettu, että nuorille suunnattujen palvelujen vaikuttavuudessa suurena tekijänä on palvelujen oikea-aikaisuus. Lisäksi eri toimijoiden sujuva yhteistyö ja nuoren tilanteen aktiivinen seuranta parantavat palvelun onnistumista. (Hiilamo ym. 2017, 98.) Näiden lisäksi nuoren tarvitseman tuen ja avun koordinointi olisi hyvä keskittää yhteen paikkaan, vaikka nuoren tarpeisiin vastattaisiin eri ammattialojen yhteistyönä. Koska hyvinvoinnin ongelmat alkavat lapsilla ja nuorilla jo hyvin varhain, ei ennaltaehkäisyyn voida panostaa koskaan liikaa. (Pulkkinen & Juhanpelto 2017, 118–120.) Myös niukentuneiden resurssien näkökulmasta on järkevää pyrkiä korjaavista toimista ennaltaehkäiseviin toimiin (Määttä & Määttä 2015, 31).

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi Suomessa on hallituksen kärkihankkeena käynnistetty Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Muutosohjelmassa työtä tehdään jokaisessa tulevassa maakunnassa. Se sisältää neljä koko-

naisuutta, joista jokainen maakunta on saanut valita yhden tai useamman oman toimintansa painopisteeksi. Muutosohjelman toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (sote-uudistus) rakenteisiin tekeillä kehittämistyötä yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Muutosohjelmassa painotetaan myös lasten, nuorten ja perheiden osallistamista muutostyöhön. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman kuvaus.)

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry on ollut mukana oman maakuntansa, eli Etelä-Karjalan Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa. Yksi muutosohjelman neljästä kokonaisuudesta on varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksien toiminnan kehittäminen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Tämä kokonaisuus on jaettu viiteen osioon, joista Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry on ollut mukana osiossa, jossa yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön sisältöjä syvennetään ja toimintatapoja kehitetään. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toimenpiteellisenä tavoitteena on ollut laajentaa mentoritoimintaa muualle maakuntaan. (Henkilökohtainen tiedonanto, Anna Lankinen 9.9.2018.)

Koska monialainen ja moniammatillinen yhteistyö lisäävät asiakaslähtöisyyttä ja turvaavat asiakkaan osallisuutta, on niitä alettu hyödyntämään sosiaali- ja terveysalalla yhä enemmän. Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillisuuden ja monialaisen yhteistyön käsitteet sisältävät monenlaisia määritelmiä. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan usein eri koulutustaustan omaavien asiantuntijoiden yhteistyötä ja moniammatillisella yhteistyöllä saman koulutustaustan, mutta eri ammattiryhmän edustajien yhteistyötä. (Helminen 2017, 17.)

Monialaisen yhteistyön onnistuessa asiakas saa kokonaisvaltaisempaa palvelua ja asiantuntijat pääsevät tuomaan oman osaamisensa muiden käyttöön. Asiakkaan osallisuuden tukemisella tavoitellaan asiakkaan kehittymistä oman elämänsä asiantuntijaksi. Moniammatillisuudella tarkoitetaan usein vain asiantuntijoiden välistä yhteistyötä, mutta dialogisessa moniammatillisuudessa myös asiakas on yksi toimijoista. Monialainen yhteistyö on monilta osin sektoroitunutta työskentelyä tehokkaampaa ja sen hyödyt tunnustetaan jo työelämässä hyvin. Sosiaali- ja terveysalalla on huomioitu myös monisektorinen asiantuntijayhteistyö, jossa mukana ovat myös kolmannen sek-

torin toimijat. Haasteita moniammatilliseen ja monialaiseen yhteistyöhön aiheutuu esimerkiksi jäykistä organisaatorakenteista ja tietosuojan liittyvistä rajoituksista. (Lyhty & Nietola 2015, 142–158.)

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnalla saavutetaan monia moniammatillisesta yhteistyöstä saatavia hyötyjä. Useat tahot määrittelevät moniammatillisen yhteistyön olevan eri ammattiryhmien välistä työskentelyä ja tiedonjakoa. Drinka ja Clark (2000) ovat kuvanneet moniammatillista yhteistyötä ryhmänä, johon on koottu ihmisiä erilaisilla taustoilla ja osaamisella. Ryhmän jäsenten yhteisenä tavoitteena on ratkaista ongelmia, jotka olisivat liian hankalia ratkaistavaksi yksilöinä. (Isoherranen 2012, 27.) Mentoritoiminnassa eri toimijoiden yhteisenä ongelmana voidaan ajatella olevan oppilaan heikko koulumenestys. Yhteistyön tavoitteena on puolestaan ongelman ratkaiseminen, eli oppilaan koulumenestyksen parantaminen.

Vaikka mentori toimii Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnassa ilman tietyn alan ammattilaisen statusta, on hänellä hyvin merkittävä rooli koulun, kodin ja järjestön välisessä yhteistyössä. Tutkimuksissa onkin havaittu, että jo yhden henkilön sitoutumisella nuoren tilanteeseen voi olla ratkaiseva vaikutus ongelmatilanteen korjaamiseen. Tämän ihmisen ammatillinen status tai käytetty toimintapa ei ole nuoren tilanteen paranemisen kannalta ratkaisevaa, vaan merkitys löytyy nuoren kohtaamisesta. (Hiilamo ym. 2017, 97.) Mentoritoiminta voi lisäksi lisätä kodin ja koulun välistä tietojenvaihtoa sekä vanhempien kiinnostusta oppilaan koulunkäyntiä kohtaan.

Kolmannen sektorin ja yritysten välisestä yhteistyöstä on keskusteltu tähän mennessä vähän. Kolmannen sektorin sekä yritysten rooli sosiaali- ja terveystalouden tuottajana tulee todennäköisesti kasvamaan, kun palvelujen tuottamisen kilpailuttaminen lisääntyy. Kummankin sektorin kasvu vauhdittanee myös sektorien välistä yhteistyötä. Siltana kolmannen sektorin ja yritysten yhteistyössä voisi toimia esimerkiksi keskustelu sosiaalisesta pääomasta, sosiaalisista yrityksistä ja yritysten sosiaalisesta vastuusta. (Työ- ja elinkeinopalvelut. Ammattinetti. Tietoa työelämästä. Moni-ilmeinen kolmas sektori.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa yhteistyökumppanille, Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:lle, tutkittua tietoa heidän toteuttamansa mentoritoiminnan onnistumisesta ja sen kehittämiskohteista. Yhteistyökumppanimme voi hyödyntää opinnäytetyömme raporttia mentoritoiminnan käytännön kehittämistyössä. Tutkimuksessa tutkimusongelmat muutetaan tutkimuskysymyksiksi, koska tutkimuskysymyksiin on helppompaa vastata, kuin tutkimusongelmaan. Tutkimuskysymyksiin vastataan tutkimalla valittua aineistoa ja vastauksen saaminen ratkaisee tutkimusongelman. (Kananen 2014, 36; Kananen 2015, 12.) Tutkimuskysymysten laatimisessa on huomioitu opinnäytetyölle asetetut tavoitteet sekä aineisto, jonka perusteella tutkimustyötä tehdään. Tutkittava aineisto perustuu yhteistyökumppanin aikaisemmin toteuttamien palautekyselyjen vastauksiin ja niistä koottuihin palautematriiseihin.

Tutkimuskysymyksissä päädyimme jaotteluun, jossa tutkimme mentoritoimintaa kaikkien toimintaan osallistuneiden kokemusten, mentoritoiminnan käytännön toteutuvuuden sekä kehittämiskohteiden näkökulmasta. Tällä jaottelulla saatavat vastaukset tukevat parhaiten asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Tutkimuskysymykset:

Mikä on koulujen, huoltajien, mentoreiden ja oppilaiden kokemus toteutetusta mentoritoiminnasta?

Miten mentoritoiminta on toteutunut käytännössä?

Mitä kehitettävää mentoritoiminnassa on?

5.2 Palautekyselyn toteutus ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry on kerännyt palautetta mentoritoiminnasta vuosina 2012–2017. Palautekyselyn vastaukset on kerätty koulujen henkilökunnalta, mentoreilta, oppilaiden huoltajilta ja oppilailta. Palautekyselyn kohderyhmänä ja vastaajina ovat olleet kaikki mentoritoimintaan jolloin

muotoa osallistuneet. Palautekysely on annettu vastattavaksi kaikille edellä mainituille osallistujaryhmille keväällä 2012, lukuvuosina 2012–2013, 2013–2014, 2014–2015 ja 2016–2017.

Yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa on kyselylomaketutkimuksen tekeminen. Kyselylomakkeella toteutettavan kyselyn muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Kyselylomake voidaan lähettää vastaajalle postitse, sähköisesti tai jakaa ja täyttää valvotussa tilanteessa. Ennen aineistonkeruun aloittamista tutkimusongelmien tulee olla täsmentyneet ja tutkijalla on oltava tiedossa mitä ja millaista tietoa hän pyrkii tutkimuksellaan saamaan. (Valli 2010, 103–105.) Kun aineistonkeruumenetelmänä käytetään haastattelua tai kyselyä, on hyvä huomioida menetelmien ero. Eskola (1975) on määritellyt, että kysely on menettelytapa, jossa tiedonantaja täyttää itse hänelle annetun kyselylomakkeen joko valvotusti tai kotonaan. Haastattelun hän määrittelee henkilökohtaiseksi haastatteluksi, jossa tiedonantaja vastaa haastattelijan esittämiin kysymyksiin ja haastattelija kirjaa vastaukset ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Mentoritoimintaan liittyen toteutetun palautekyselyn aineistonkeruumenetelmänä on käytetty kyselyä. Näissä palautekyselyissä on esitetty kyselyyn vastaajille vuosittain samat kysymykset. Vastausvaihtoehtoja ei ole annettu valmiiksi, vaan vastaukset on pyydetty avovastauksina.

Palautekyselyissä esitetyistä kysymyksistä kaikille yhteisiä vuosittain olivat:

Mitä hankaluuksia ja mitä hyvää on ollut mentoritoiminnassa?

Miten käytännön järjestelyt ovat mielestänne onnistuneet?

Millaista on mielestänne onnistunut mentorointi?

Miten kehittäisit mentoritoimintaa Imatralla?

Muuta lisättävää.

Yllä mainittujen kysymysten lisäksi mentoreilta on kysytty seuraavat kaksi lisäkysymystä:

Mistä sait tiedon mentoritoiminnasta?

Mitä ajattelet mentorin korvauksista ja yhteisistä mentoreiden tapaamisista?

Myös huoltajille ja oppilaille on yhteisten kysymysten lisäksi esitetty kysymys:

Mistä sait tiedon mentoritoiminnasta?

Vuosina 2012–2015 vastaajaryhmät ovat saaneet vastattavakseen paperisen palautekyselyn. Lukuvuonna 2016–2017 otettiin käyttöön sähköiset palautekyselyt. Sähköiset palautekyselyt on toimitettu vastaajille sähköpostitse. Esimerkit mentoritoiminnan palautekyselyistä löytyvät tämän raportin liitteistä 1–4.

Koulujen opinto-ohjaajille palautekyselyn toimittaa mentoritoiminnan koordinaattori. Opinto-ohjaajien tehtävänä on koostaa koulun henkilökunnalta mentoroinnista saatavat palautteet ja kirjata ne palautekyselyyn. Mentorit ovat tutustuneet työohjauksien yhteydessä heille ja oppilaille suunnattuihin palautekyselyihin. Näin mentorit osaavat tarvittaessa vastata oppilaiden esittämiin kysymyksiin palautekyselyä koskien. Mentoreita on ohjeistettu niin, että oppilas vastaa kysymyksiin itsenäisesti, ei mentorin avulla. Mentori saa ottaa kantaa ainoastaan kysymyksen sisältöön, ei oppilaan antamaan vastaukseen. Samassa yhteydessä mentorit ovat voineet itse esittää kysymyksiä mentoritoiminnan koordinaattorille omaa palautekyselyään koskien ja aloittaa sen täyttämisen. Mentoreiden palautekyselyt on palautettu seuraavassa työohjauksessa tai muulla sovitulla tavalla mentoritoiminnan koordinaattorille.

Mentoroinnissa mukana olleilta oppilailta ja heidän huoltajiltaan vastaukset ovat lukuvuoteen 2016–2017 asti kerätty niin, että mentori on toimittanut palautekyselyt ja palautuskuoret oppilailleen mentorointitunnille. Oppilas on saanut halutessaan täyttää palautekyselyn mentorointitunnin aikana ja kysyä mentorilta kysymyksiä ja keskustella aiheesta. Mentorilla ei kuitenkaan ole oikeutta lukea oppilaan lomaketta, vaan se täytyy laittaa suljettuun kirjekuoreen ja toimittaa mentoritoiminnan koordinaattorille. Käytännössä mentori ja oppilas ovat palautekyselyyn vastatessa istuneet sellaisen välitinkan päästä toisistaan, ettei mentori ole voinut nähdä oppilaan kirjoittamia vastauksia. Oppilaan vastuulla on ollut huoltajan palautekyselyn välittäminen huoltajalleen, sekä sen toimittaminen takaisin mentorille suljetussa kirjekuoreessa.

Mentoritoiminnan koordinaattorin tehtävänä on koota saadut palautteet palautematriiseihin. Palautematriiseihin vastaukset on kirjattu muotoon, josta vastaaja ei ole tunnistettavissa. Kaikki palautekyselyt on toteutettu nimettöminä ja luottamuksellisina niin, että ainoastaan mentoritoiminnan koordinaattori on käynyt läpi alkuperäiset palautekyselyt vastauksineen. Tutkimustamme varten saimme käyttöömmä mentoritoiminnan koordinaattorin eri vuosilta laatimat palautematriisit. Palautematriiseissa vastaukset palautekyselyihin on esitetty niin, että Word-tiedoston taulukon riveillä näkyy

vastaajaryhmä (koulut, mentorit, huoltajat ja oppilaat) ja omissa sarakkeissaan kyselyssä esitetyt kysymykset ja niihin saadut vastaukset. Vastaukset on kirjattu palaute-matriiseihin alkuperäisessä muodossaan. Saimme palautematriisit sähköisessä muodossa ja aineistoa oli yhteensä 53 A4 kokoisen sivun verran. Tekstin määrä sivuittain vaihteli paljon.

Tutkimusaineiston laajuuden selkeyttämiseksi kokosimme taulukon, joka kuvaa palautekyselyyn vastanneiden määriä eri vuosina. Taulukossa jaoimme tiedot neljään vastaajaryhmään; kouluihin, huoltajiin, mentoreihin ja oppilaisiin. Taulukkoon on koottu jokaiselta palautekyselyn toteutusvuodelta toimintaan osallistuneiden kokonaismäärä sekä vastaajamäärä vastaajaryhmittäin. Taulukosta käy ilmi vastaajamäärä prosentuaalisesti sekä se, toteutettiinko kysely paperisena vai sähköisessä muodossa.

TAULUKKO 1. Mentoritoimintaan liittyvän palautekyselyn saaneiden ja siihen vastanneiden määrät ja vastausprosentit ajalla 2012–2017

Vastaajaryhmät	Kevät 2012	Vastausprosentti	Kyselyn toteutustapa
Koulut	<i>Ei tiedossa</i>	x	Paperilomake
Oppilaat	<i>Ei tiedossa</i>	x	Paperilomake
Mentorit	<i>Ei tiedossa</i>	x	Paperilomake
Huoltajat	<i>Ei tiedossa</i>	x	Paperilomake
Yhteensä	-	-	Paperilomake
Vastaajaryhmät	Lukuvuosi 2012-2013	Vastausprosentti	Kyselyn toteutustapa
Koulut	4/4	100 %	Paperilomake
Oppilaat	10/17	59 %	Paperilomake
Mentorit	11/14	79 %	Paperilomake
Huoltajat	8/17	47 %	Paperilomake
Yhteensä	33/42	79 %	Paperilomake
Vastaajaryhmät	Lukuvuosi 2013 - 2014	Vastausprosentti	Kyselyn toteutustapa
Koulut	5/5	100 %	Paperilomake
Oppilaat	24/32	75 %	Paperilomake
Mentorit	13/13	100 %	Paperilomake
Huoltajat	22/32	69 %	Paperilomake
Yhteensä	64/82	78 %	Paperilomake
Vastaajaryhmät	Lukuvuosi 2014-2015	Vastausprosentti	Kyselyn toteutustapa
Koulut	4/4	100 %	Paperilomake
Oppilaat	27/27	100 %	Paperilomake
Mentorit	14/15	93 %	Paperilomake
Huoltajat	21/27	78 %	Paperilomake
Yhteensä	66/73	90%	Paperilomake
Vastaajaryhmät	Lukuvuosi 2016 - 2017	Vastausprosentti	Kyselyn toteutustapa
Koulut	2/4	50 %	Sähköinen kysely
Oppilaat	13/25	52 %	Sähköinen kysely
Mentorit	9/12	75 %	Sähköinen kysely
Huoltajat	10/25	40 %	Sähköinen kysely
Yhteensä	34/66	52%	Sähköinen kysely

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Kvalitatiivisessa, eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen mahdollisimman laaja tutkiminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei lähdetä todentamaan jo olemassa olevia väittämiä, vaan siinä pyritään löytämään tosiasioita tutkittavasta asiasta. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että siinä pyritään mahdollisimman laajaan tiedon hankintaan, tieto kerätään ihmisiä hyödyntäen ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä sattumanvaraisesti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 151–155.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto ohjaa tutkimusta ja kerätyn aineiston avulla on tarkoitus saada tutkimusongelma ratkaistua. Tutkimuksessa pyritään tutkimuskohteen syvälliseen ymmärtämiseen, eikä siinä ole tarkoitus etsiä esimerkiksi tilastollisia säännönmukaisuuksia. Tutkittavasta aiheesta pyritään löytämään merkittäviä ja toistuvia ilmiöitä. (Hirsjärvi ym. 2003, 170–171; Kananen 2014, 65; Kananen 2015, 34–35.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72; Kananen 2015, 12). Mentoroinnin palautekyselyt ovat kvalitatiivista tutkimusta. Palautekyselyjen vastausten kautta saadaan käsitys mentoritoiminnan konkreettisesta toteutumisesta. Mentoritoiminnan toteutumisesta on haluttu saada tietoa mahdollisimman laajasti ja tämän vuoksi palautekyselyt on kohdistettu vuosittain kaikille mentoritoimintaan osallistuneille, eli mentoreille, oppilaille, oppilaiden huoltajille sekä koulun henkilökunnalle. Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti.

Kaikkien laadullisten tutkimusten analysoinnissa voidaan käyttää työkaluna sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi mahdollistaa monenlaisten tutkimusten tekemisen. Voidaan ajatella, että useimmat eri laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Laadullista tutkimusta tehdessä on tarpeellista perustella käytetyt analyysimenetelmät (Kananen 2015, 24). Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tämä analysointitapa on saanut myös paljon kritiikkiä siitä, että tutkija kuvaa analyysia hyvinkin tarkasti, mutta ei kykene tekemään johtopäätöksiä vaan esittelee aineiston ikään kuin tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Analysoimme mentoritoiminnasta kerättyjä palautteita sisällönanalyysin keinoin, koska arvioimme sen olevan parhain menetelmä tutkimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sisällönanalyysi mahdollistaa

liikkumavapautta, mutta myös edellyttää tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Tutkittava aineisto kuvaa tutkimuksen ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107–108.)

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on tiedon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta luodaan mielekäs, selkeä ja yhtenäinen tuotos. Hämäläisen (1987) mukaan analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Ennen analysoinnin aloittamista on ensimmäisenä tehtävä vahva päätös siitä, mikä valitussa aineistossa kiinnostaa. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan kaikissa analyysin vaiheissa. Analysointia varten aineistoon perehdytään aluksi lukemalla se läpi useampaan kertaan. Pyrimme työssämme juuri Hämäläisen (1987) kuvaamaan aineiston selkeyttämiseen, jotta voimme tehdä siitä tutkimuskysymysten kannalta oikeanlaisia päätelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92, 107–108, 113; Kananen 2015, 88.) Koska tarkoituksenamme oli saada kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä, eli mentoritoiminnasta, aloitimme sisällönanalyysin lukemalla läpi koko tutkimusaineiston.

Sisällönanalyysin seuraavassa, eli toisessa vaiheessa käydään aineisto läpi, ja erotetaan ja merkitään ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeseen. Kaikki muut asiat jätetään tutkimuksesta pois. Merkityt asiat kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta. Laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy usein paljon kiinnostavia asioita, joita ei ole osannut etukäteen edes ajatella. Myös laadullisen aineiston tulkinta- ja analysointimahdollisuudet ovat laajat. Asioiden esille noustessa on tärkeää pitää mielessään omat, tarkasti rajatut kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet tutkimustyölle. Tästä valitusta aiheesta kirjoitetaan kaikki, mitä irti saadaan. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä tulee olla linjassa raportoidun kiinnostuksen kohteen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91; Alasuutari 2014, 88.) Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan sisällönanalyysin toisesta kohdasta, eli aineiston läpikäymisessä, kiinnostuksen kohteiden rajaamisessa ja merkitsemisessä, käytetään nimitystä aineiston litterointi tai koodaaminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93).

Jatkoimme sisällönanalyysia litteroimalla palautematriiseihin kirjatut palautekyselyjen vastaukset. Litteroinnin tarkoituksena oli löytää ja kirjata ylös palautematriiseista tutkimuskysymystemme kannalta olennaisimmat asiat. Näistä asioista kirjoitimme omaa työskentelyämme varten koosteet, joita ei ole liitetty tähän raporttiin. Koosteiden kirjoittamista varten kävimme läpi kaikki palautematriisit ja muutimme palautematriiseihin kootut vastaukset kokonaisiksi lauseiksi ja yhtenäiseksi tekstiksi.

Sisällönanalyysin kolmannessa kohdassa luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään teksti. Eskolan & Suorannan (1996) mukaan tässä vaiheessa analyysia on tärkeää selvittää itselleen, hakeeko aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Lisäksi mietitään, haetaanko aineistosta esimerkiksi toiminnan logiikkaa, tyypillistä kertomusta tai kirjoitetaanko kaikista vastauksista yksi tyypillinen kertomus. Luokittelu on näiden menetelmien yksinkertaisin muoto. Siinä määritellään aineistosta luokkia ja lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Teemoittaminen voi olla luokituksen kaltaista, mutta siinä taas painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Teemoittamisessa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittamisen ajatuksena on etsiä aineistosta pelkistämällä tiettyä teemaa kuvaavat näkemykset sekä olennaisimmat asiat. Jos aineisto on toteutettu teemahaastattelun menetelmin, aineiston pilkkominen on suhteellisen helppoa, koska teemat muodostavat jo itsessään jäsenyyksen aineistoon. Tyypittelyssä aineisto määritellään tietyiksi tyypeiksi. Esimerkiksi niin, että tiettyjen teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan näille ominaisuuksille yleistys, tyypiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93; Moilanen & Rähä 2010, 55.) Hyödynsimme teemoittamista litteroidun aineiston jatkotyöstämisessä ja kirjoitimme koosteet vastaajaryhmittäin palautekyselyissä esitettyjen kysymysten mukaisella jaolla.

Viimeisessä vaiheessa kirjoitetaan yhteenveto. Lisäksi mietitään, haetaanko aineistosta esimerkiksi toiminnan logiikkaa, tyypillistä kertomusta tai kirjoitetaanko kaikista vastauksista yksi tyypillinen kertomus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Ratkaisun löytäminen tutkimuksessa ei ole aina helppoa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta voidaan löytää erilaisia asioita käytetystä näkökulmasta riippuen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetty sanallinen kuvaus ilmiöstä ei ole kuitenkaan samalla tavalla tarkka kuin lukuihin perustuva määrällinen kuvaus. (Kananen 2010, 42; Kananen 2014, 115.)

Tässä raportissa tutkimustulokset on esitetty niin, että niissä on havainnollistettu kokonaiskuvaa mentoritoiminnan sujuvuudesta, toiminnassa koetuista puutteista sekä vastaajien kertomista kehittämiskohteista. Tutkimus ei pääty tulosten analysointiin, vaan tämän jälkeen niitä on vielä tulkittava ja selitettävä. Tutkimustulosten selittämiseksi on laadittava synteesejä. Synteeseissä pääasiat on koottu yhteen ja ne antavat selkeän vastauksen asetettuihin ongelmiin. Tutkijan tulee ymmärtää saatujen tulosten merkitys sekä tutkimusalueella että sen ulkopuolella. (Hirsjärvi ym. 2003, 170–171.) Saadaksemme vastaukset tutkimuskysymyksiin, erottelimme nykyisessä toiminnassa olevat hyvät käytännöt sekä ne, jotka kaipaavat kehittämistä. Huomioimme vastauksissa annetuista ideoista ne, jotka ovat toiminnan kehittämisen kannalta oleellisia. Löysimme tutkittavasta aiheesta merkittäviä ja toistuvia ilmiöitä, joiden pohjalta saimme toiminnasta selkeän kuvan.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Tutkimustulosten esittäminen

Tässä raportissa tutkimustulokset on jaoteltu tutkimuskysymysten mukaan kolmeen seuraavaan alalukuun. Tulokset on raportoitu niin, että vastaajaryhmiksi kutsutaan kouluja, huoltajia, oppilaita ja mentoreita. Tutkimustuloksista ei käy ilmi minä vuonna kukin palaute on annettu tai kuka sen on antanut. Käytettyä tutkimusaineistoa kuvaamaan, tutkimustuloksiin on liitetty palautematriiseista kopioituja suoria lainauksia.

Tutkimustulosten tavoitteena on vastata ennalta-asetettuihin kolmeen tutkimuskysymykseen ja hyödyttää tätä kautta opinnäytetyömme yhteistyökumppania Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:tä. Tutkimustulokset on esitetty synteessä, joka antaa kokonaiskuvan mentoritoiminnasta. Tutkimustulokset kertovat vastaajaryhmien kokemuksista toimintaa koskien, toiminnan käytännön onnistumisesta sekä siihen liittyvistä kehitysehdotuksista.

Tutkimustuloksissa on huomioitu kaikkien vastaajaryhmien palautekyselyihin antamat vastaukset vuosilta 2012–2017. Eri vastaajaryhmien antamista palautekyselyn vastauksista oli löydettävissä paljon yhtäläisyyksiä, eikä palautteiden sisällöissä ollut merkittävästi eroa eri vuosina. Tutkimustulokset on esitetty kokonaisuutena, yhdistäen kaikkien eri vuosien palautekyselyjen vastaukset. Tutkimustuloksia varten palautteista on huomioitu useimmiten toistuvat sekä tutkimuskysymysten kannalta olennaisimmat asiat. Tutkimustuloksissa ei ole huomioitu yksittäisiä, tutkimuskysymysten kannalta merkityksettömiä palautteita, kuten ”kiitos” tai ”en osaa sanoa”.

6.2 Mikä on koulujen, huoltajien, mentoreiden ja oppilaiden kokemus toteutusta mentoritoiminnasta?

Pääasiallisesti kokemukset mentoritoiminnasta olivat kaikilla vastaajaryhmillä vuosittain positiivisia. Koulujen mukaan mentoritoiminta oli ollut kokonaisuudessaan tarpeellista, onnistunutta, antoisaa ja oppilaslähtöistä. Samat asiat toistuivat kaikilta kou-

luilta saaduissa palautteissa joka vuosi hieman eri sanoin. Mentoreiden mielestä mentorointi oli ollut hyvin positiivinen kokemus. He pitivät ideaa ja mentoritoimintaa hyödyllisenä, selkeänä, tärkeänä ja toimivana. Huoltajat antoivat palautetta siitä, että toiminta oli tuonut heille pelkästään hyvää ja oppilas oli saanut siitä tarvitsemansa avun. Huoltajat pitivät mentoritoimintaa todella hienona, yksilöllistä tukea ja apua tarjoavana, sekä uusien oppimistapojen käytön mahdollistavana toimintana. Toiminnan hyvinä puolina vanhemmat mainitsivat lisäksi mentoritoiminnan joustavuuden sekä toiminnan maksuttomuuden.

Koulujen mielestä oppilaat olivat osanneet arvostaa saamaansa apua ja tukea. Oppiaineita oli opittu paremmin, arvosanat olivat nousseet, oppitunneilla käyttäytyminen oli parantunut sekä motivaatio ja itsevarmuus lisääntyneet. Huoltajat olivat nähneet oppilaissa innostuksen, motivaation, mielenkiinnon, ymmärryksen ja keskittymiskyvyn lisääntymisen. Huoltajat mainitsivat myös havainneensa oppilaiden oppiaineessa edistymisen, oppimisen helpottumisen sekä oppilaiden oman tyytyväisyyden toimintaan. Myös oppilaat itse kokivat, että heidän osaamisensa ja oma aktiivisuutensa oppitunneilla oli parantunut ja läksyt oli tullut tehtyä entistä useammin ja paremmin. Oppilaat kertoivat saaneensa mentoroinnista paljon apua ja tukea. Eniten palautteissa korostui kokemus siitä, että oppilaat olivat oppineet paljon uusia asioita, ymmärrys oppiaineista oli lisääntynyt, arvosanat nousseet ja oppiminen oli koettu kivaksi.

Ei hankaluuksia käsittääkseni! Hyvää: tyttöjen (9.lk) saama tuki opinnoissa, mentorit ja tytöt hoitaneet asiat omatoimisesti ja vastuullisesti. (Koulu)

Plussaa: Aktiiviset ja vastuuntuntoiset mentoritavat ja asialliset ja pätevät mentorit, hyvän työn tulokset näkyvät! Miinusta: mentoritavan laiskuus (asenne). (Koulu)

Pelkkää hyvää. Oppilas on saanut yksilöllistä apua oppimiseen ja se on myös auttanut häntä. (Huoltaja)

Ei mitään hankaluuksia, päinvastoin. Ilman mentoria olisi ollut mahdollista, ettei poikamme olisi saanut peruskoulun päättötodistusta. (Huoltaja)

Mentorit mainitsivat vastauksissaan useita asioita, jotka kertoivat heidän mielestään mentoritoiminnan onnistumisesta. Mentoreille onnistumisen kokemus syntyi, kun oppilas oppi, kehittyi tai edistyi. Onnistumisina mentorit mainitsivat oppilaan motivaation, itsevarmuuden sekä innostuksen kasvamisen. Toimiva ja vastavuoroinen yhteis-

työ vahvistivat mentoreiden kokemusta onnistuneesta mentoritoiminnasta. Mentoreiden mielestä onnistuneen mentoroinnin taustalla oli aktiivinen ja vuorovaikutteinen suhde, joka perustui luottamukseen. Myös mahdollisuus olla merkittävänä tukena, apuna ja rohkaisijana oppilaalle sekä oppilailta saatu positiivinen palaute, oppilaiden arvosanojen nouseminen ja tavoitteiden saavuttaminen koettiin mentoreiden keskuudessa onnistumiseksi. Ylpeyden tunnetta mentorit kertoivat tunteneensa hyvin tehdystä työstä ja tavoitteiden saavuttamisesta. Mentoreilta saadun palautteen mukaan he olivat saaneet työstään iloa ja onnistumisen kokemuksia. Useissa palautteissa kerrottiin lisäksi oman vastuullisuuden lisääntymisestä sekä joustavuuden, pitkäjännitteisyyden ja sosiaalisten taitojen oppimisesta. Mentorit saivat työstään uusia näkökulmia opiskeluun sekä lisää itsevarmuutta. Positiivisiksi asioiksi mentorit mainitsivat työntöön onnistumisen opiskelujen ohella, mahdollisuuden hyvään työnohjaukseen, työkokemuksen saamisen sekä ammatillisen kehittymisen. Myös uusiin ihmisiin tutustuminen ja ystävyysuhteiden luominen olivat toiminnassa positiivista.

Huoltajat olivat vastaajaryhmistä toinen, jossa onnistumisena mainittiin tavoitteiden saavuttaminen. Huoltajat kertoivat vastauksissaan onnistuneen mentoroinnin näkyvän oppilaan sitoutuneisuutena ja vertaistuellisen suhteen kautta lisääntyneenä motivaationa. Konkreettisenä asiana onnistuneesta mentoroinnista kertoi vanhempien mielestä oppilaiden arvosanojen nouseminen ja sitä kautta havaittu osaamisen lisääntyminen.

Oppilaat kokivat, että onnistuneeseen mentorointiin tarvittiin hyvä ja mukava mentori, joka osasi neuvoa ja auttaa. Oppilaiden mielestä onnistuneeseen mentorointiin kuului oivaltaminen ja ymmärtäminen. Myös oppilaiden mielestä selkeä merkki mentoroinnin onnistumisesta oli ollut arvosanojen nouseminen. Koulujen vastauksissa onnistunutta mentorointia koskien viitattiin usein oppilaiden toiminnasta antamaan palautteeseen ja heissä nähtyihin muutoksiin. Toimintaan osallistuneiden sitoutuneisuus ja oppilaiden saama henkilökohtainen ohjaus ja opetus olivat koulujen mielestä onnistuneen mentoroinnin taustalla.

Opiskeleminen on helpompaa, kun on jonkun kanssa, joka on omaa ikäluokkaa lähempänä. (Oppilas)

Ei minkäänlaisia hankaluuksia. Olen ollut positiivisempi ruotsia kohtaan. (Oppilas)

Olen oppinut uusia ja tärkeitä asioita esim. numerot on parantunu ja on pystynyt olea aktiivisempi tunnilla kun osaa enemmän. (Oppilas)

Kokemus on ollut myös itselle kehittävää. On positiivista kokea, että pystyy tukemaan ja tsemppaamaan nuorta kohti tavoitteitaan ja unelmiaan. (Mentori)

Hyvää oli uusi kokemus tulevaisuutta varten, työkokemus ja sivussa saadut uudet ystävät. (Mentori)

Mentoreiden, huoltajien sekä oppilaiden mielestä toimivan mentorointisuhteen syntyminen oli ollut toiminnan onnistumisen kannalta tärkeää. Mentoreiden mielestä toimivan mentorointisuhteen rakentamisen esteenä tai haasteena oli toisinaan ollut henkilökemioiden yhteensopimattomuus, näkökulmien yhteensovittamisen hankaluus tai oppilaan tai mentorin epävarmuus ja ujous. Oppilaiden mielestä positiivista toiminnassa oli hyvät mentorit, mutta mentorin vaihtuminen kesken lukuvuoden kerrottiin haasteeksi. Etenkin vanhempien antamissa palautteissa kävi ilmi, että mentorin vaihto ei ollut ollut positiivinen kokemus, etenkin jos se oli tapahtunut useamman kerran lukuvuoden aikana ja ilman oppilaan omaa halua. Toisaalta jossain tilanteissa mahdollisuus vaihtaa mentori sopivampaan oli kuitenkin mainittu positiivisena asiana.

Ei mitään hankaluuksia, pelkkää hyvää!!! Arvosanat on huimasti nousut ja kiinnostus vaikeaa ainetta kohtaan selvästi positiivisempi koska mentorina ollut henkilö oli selvästi asialleen omistautunut ja voitti tyttärentäni luottamuksen, mikä ei ole itsestään selvyys. Kiitos koko sydämestä ihanalle mentori henkilölle, joka on auttanut omaa lastani! (Huoltaja)

Toiminta on ollut tehokasta ja motivoivaa. Tulokset ovat parantuneet ja mentori on ollut kannustava. Nuorten (mentori+oppilas) yhteistyö on selvästi tehokasta lähes samanikäisyydestä johtuen. Oikein kiva. (Huoltaja)

Kaikki vastaajaryhmät olivat maininneet palautteissa, että aikataulujen yhteensovittamisessa mentoreiden ja oppilaiden välillä oli ollut haasteita. Koulut, huoltajat ja mentorit mainitsivat ongelmana myös oppilaiden toimesta peruuntuneet tapaamiset, joista oppilaat eivät olleet ilmoittaneet mentorille riittävän ajoissa. Oppilaiden kokemus oli, ettei heillä ollut ollut aina aikaa mentoroinnille. Koulujen näkökulmasta myös aloituspalavereja sovittaessa aikataulut olivat nousseet ajoittain haasteeksi, mutta palavereja pidettiin kuitenkin tärkeinä.

Mentorit kertoivat ongelmana työnohjauksiin kulkemisen toiselta paikkakunnalta sekä tilojen löytämisen kouluilta. Huoltajilla oli puolestaan ollut vaikeuksia huolehtia oppilaiden kuljetuksista mentoritapaamisiin. Muutamissa huoltajien palautteissa oli mai-

nittu haasteena vanhempien tietämättömyys mentoritapaamisten ajankohdasta ja toiminnan toteutuvuudesta. Koulut ja mentorit olivat esittäneet palautteissa toiveen, että yhteistyötä mentorin ja aineen opettajan välillä lisättäisiin. Haasteeksi koulut mainitsivat myös Pelastakaa Lapset ry:n asettaman vaatimuksen mentorin ja oppilaan samasta sukupuolesta.

Koulujen, huoltajien ja mentoreiden palautteissa huolena mainittiin oppilaiden sitoutuvuuden haasteet ja mahdollinen motivaation puute. Oppilaiden motivointi mainittiin tärkeänä osana mentorointia ja siihen toivottiin panostettavan. Oppilaat eivät itse maininneet palautteissa suoranaista motivaation puutetta, mutta kertoivat koulun jälkeen mentorointitunneille jäämisen tai aamulla aikaisemmin heräämisen olleen välillä haastavaa. Osa oppilaista kertoi mentoroinnin lisänneen heidän motivaatiotaan opiskeluun. Haasteena mentorit kokivat oppilaan motivoinnin, yksilöllisen oppimistavan löytämisen ja omaksumisen, epävarmuuden tarjoamansa tuen riittävydestä sekä epätietoisuuden siitä, mitä ja miten tulisi tarkalleen opettaa. Oppilaan yksilöllisten oppimistapojen löytyminen ja niiden mukaan työskentely mainittiin myös onnistumisena. Oppilaat kertoivat haasteista uusien asioiden oppimisessa, ymmärtämisessä ja muistamisessa. Koulujen mielestä mentorit olivat olleet joka vuosi hyvin sitoutuneita, vastuullisia ja asiallisia. Huoltajien mielestä positiivista oli mentorin nuori ikä, kemioiden yhteensopivuus ja mentorin asiallisuus, mukavuus ja osaaminen.

Hankaluuksia on ollut saada ”pysyvä” mentori omalle lapselle, x mentoria vuoden aikana. Samoin mentorin ja mentoroitavan aikataulujen yhteensovittaminen on ollut välillä hankalaa. (Huoltaja)

Yhteydenpito mentoriin toiminut hyvin. Välillä oli hankalaa yhteen sovittaa mentorin ja oppilaan tapaamiset mentorin töistä johtuen tai oppilaan koulujutuista johtuen. Mielestäni kumpikin on pyrkinyt toteuttamaan tapaamisia mahd. Hyvin. (Huoltaja)

Hankaluuksia oli jäädä välillä koulun jälkeen ja hyvää oli että läksyt tuli aina tehtyä. (Oppilas)

Mukavaa kun homma toimii ja hyödyttää itseäni. Laskut ovat aina onnistuneet keinolla millä hyvänsä ja ilmapiiri on ollut positiivinen. (Oppilas)

Kun oppilas kokee osaavansa ja on myös itsevarmempi, tunnen oloni onnistuneeksi. Itse saan myös varmuutta koska tiedän olevani tarpeellinen. (Mentori)

6.3 Miten mentoritoiminta on toteutunut käytännössä?

Palautekyselyihin saatujen vastausten perusteella mentoritoimintaan liittyvät käytännön järjestelyt olivat toteutuneet pääosin hyvin tai erittäin hyvin. Koulujen vastauksissa oli kerrottu toimintaan liittyvien aloituspalaverien olleen tärkeitä ja tarpeellisia. Kouluissa oli kuitenkin mietitty, kenen on tarpeellista osallistua palavereihin. Mietintä liittyi annettuihin palautteisiin siitä, että koulujen mielestä huoltajia on ollut vaikea saada paikalle ja opinto-ohjaajat ovat kokeneet aloituspalaverit kuormittaviksi. Huoltajat pitivät aloituspalavereita toimivina, asiallisina, vaikuttavina ja tärkeinä.

Toiminta oli toteutunut koulujen mukaan suunnitelmien mukaisesti ja hyvin omatoimisesti mentoreiden ja oppilaiden välillä. Myös huoltajat kokivat onnistumisena sen, että mentoritoiminnan aikana oppilas oli itsenäisesti hoitanut mentorointitapaamiset ja tapaamisia oli ollut säännöllisesti. Koulujen näkökulmasta yhteistyö koulujen ja mentoritoiminnan järjestäjien välillä oli ollut toimivaa ja selkeää. Etenkin yhteistyö koulun ja mentoritoiminnan koordinaattorin välillä koettiin onnistuneeksi. Myös mentorit, huoltajat ja oppilaat kokivat yhteistyön ja tiedonvälityksen olleen pääsääntöisesti toimivaa kaikkien eri toimijoiden välillä. Mentoreilla oli ollut satunnaisesti haasteita yhteydenpidossa oppilaan kanssa.

Kaikki vastaajaryhmät mainitsivat vastauksissaan mentoritoiminnassa olleista aika- ja tilaongelmista. Kuitenkin palautetta oli annettu myös mentoritoimintaan liittyvien järjestelyjen onnistuneesta toteutuksesta. Toimintaan liittyvien järjestelyiden koettiin myös kehittyneen vuosien aikana. Käytännön tasolla mentorit olivat kokeneet haasteita mentoroinnissa käytettävien opetusmateriaalien saannissa. Toisaalta samasta asiasta oli annettu myös positiivista palautetta ja opetusmateriaalit olivat tukeneet toiminnan toteuttamista. Koulut, mentorit sekä huoltajat kertoivat, että mentoroinnin toteutumisen esteenä oli välillä ollut oppilaan tekemä mentorointitunnin peruminen tai sovitulle tunnille tulematta jättäminen.

Toimintaan liittyvään tiedotukseen mentorit olivat olleet tyytyväisiä, mutta erityisesti toiminnan alkuvaiheen tiedotukseen ja toimintaan osallistuvien väliseen yhteydenpitoon toivottiin kuitenkin panostettavan. Huoltajien ja oppilaiden mielestä mentoreiden ja oppilaiden välinen yhteistyö oli ollut toimivaa ja mentoritapaamisten järjestämiseen

oltiin tyytyväisiä. Oppilaiden mielestä tapaamiset olivat toteutuneet säännöllisesti ja sujuvasti.

Mentorointi vei syksyllä ison osan omaa työaika, joten välillä koin sen kuormittavaksi. Toisaalta mentorointi on tosi tärkeää ja antoisaa, joten olen kuitenkin mielelläni mukana palavereissa. Muut kaikki järjestelyt ovat toimineet hyvin. (Koulu)

Suht hyvin. Tilat aina järjestyneet. Opettajat voisivat olla enemmän mukana. (Mentori)

Ihan hyvin. Ainut nuo päivien sopimiset välillä. (Oppilas)

Mentoreiden mielestä heille tarjotuista työnohjauksista oli ollut riittävästi apua. Työnohjaukset olivat heidän mielestään hyvin toteutettuja ja antoivat tarvittavaa tukea työs-kentelyyn. Mentorit kertoivat, että työnohjauksissa he olivat voineet jakaa omia koke-muksiaan ja saada uusia näkökulmia työhönsä muiden kommentteista. Työohjauksien kerrottiin olleen todella tärkeitä, opettavaisia ja luoneen ”me-henkeä” mentoreiden vä-lillä. Saamaansa korvauksen määrään sekä työnohjauksien toteutumiseen mentorit ker-toivat olleensa tyytyväisiä. Korvaus oli suurimman osan mielestä sopiva tai hyvä, mutta jotkut pitivät sitä jopa erittäin hyvänä. Mentoreiden mukaan hyvä rahallinen korvaus antoi työhön motivaatiota.

Korvaus on hyvä! Tapaamiset ovat hyödyllisiä niistä saa aina hyviä tärppejä omille tunneille. (Mentori)

Yhteiset tapaamiset ovat olleet erittäin mukavia, kun on kuullut muiden kokemuksista oppilaiden kanssa. Korvaukset erittäin hyvät. (Mentori)

Korvaus mentorin työstä on mielestäni sopiva ja vastaa tehtyä työtä. Yhteiset mentoritapaamiset olleet hyödyllisiä. Kokemuksien vaihto ol-lut itselleni tärkeää. Tapaamisissa mukava henki. (Mentori)

Mentoritapaamiset olivat aina rentoja ja mukavia hetkiä. Tuli sellainen olo, kuin myös meistä olisi pidetty hyvä huoli niin kuin me pidimme monista nuorista. Tapaamiset opettivat ja valoivat uskoa. (Mentori)

6.4 Mitä kehitettävää mentoritoiminnassa on?

Mentoritoiminnan kehittämiseen liittyvät palautteet olivat hyvin samankaltaisia kai-killä vastaajaryhmillä. Vuosittain palautteissa mainittiin, että mentoritoiminta tulisi aloittaa jo 9.-luokkaa aikaisemmilla vuosiluokilla, laajentaa lukioon, siitä pitäisi tie-dottaa enemmän ja mentoritoimintaan liittyviä tapaamisia tulisi kehittää.

Huoltajat olivat sitä mieltä, että tietoa toiminnasta kaivataan enemmän, mentorointia toivottiin saatavan useampaan oppiaineeseen ja toimintaan toivottiin jatkossakin riittäviä resursseja. Mentoreiden antamissa palautteissa oli yhtäläisyyksiä vanhempien antamiin palautteisiin. Mentorit toivoivat tapaamisiin selkeyttä ja tiedotusta haluttiin lisäävän. Oma toimintaansa kehittääkseen mentorit toivoivat, että oppimateriaaleja kehitettäisiin ja heille suunnattua työnohjausta lisättäisiin. Mentorit toivoivat myös työnohjausten kehittämistä. Työnojauksiin toivottiin selkeää lopetusaikaa, tapaamisten määrää toivottiin lisäävän ja ongelmatilanteista toivottiin puhuttavan enemmän.

Oppilaiden palautteissa toiminnan kehittämistä koskien mentoritoimintaa toivottiin myös lukioon ja mentoreiden määrää toivottiin lisäävän. Koulujen vastauksissa yhteistyötä opettajien kanssa toivottiin enemmän ja toiminta haluttiin pysyvämmäksi. Koulut toivovat, että toiminnan markkinointia ja mentoreiden määrää lisättäisiin. Myös huoltajat toivovat lisää mentoreita. Koulut ehdottivat palautekyselyihin liittyen, että ne toteutettaisiin vasta kesäkuussa ja kyselyiden palautus tapahtuisi postitse.

Enemmän mainostusta, että saataisiin enemmän innokkaita mentoreita mukaan ja sana leviäisi. (Mentori)

Tapaamispaikka vapaammaksi. Mentorille itselleen enemmän opetusmateriaalia. (Oppilas)

Sen, että jos huoltajaa ei saa helposti kiinni, sopimukset tehdään ilman huoltajan läsnäoloa.! (Koulu)

Lisäisin mahdollisuuden alemmille luokka-asteille. (Huoltaja)

Toivottavasti tämä toiminta jatkuu vielä tulevaisuudessakin. Hienoa toimintaa! Suuret kiitokset mentoreille! (Huoltaja)

Kiitos hienosta toiminnasta! Lisää mentoritoimintaa tarvitaan muillakin luokka-asteilla. (Koulu)

7 MENTORITOIMINNAN KEHITTÄMINEN

7.1. Kehittämisehdotukset

Kehittäminen vaatii aina muutosta. Muutos lähtee liikkeelle siitä, että toiminnassa on havaittu jokin virhe tai epäkohta, johon halutaan puuttua. Jatkuva osaamisen kehittäminen on tärkeää, sillä se on organisaation ainut muutosturva. (Ponteva 2010, 10, 67.) Palvelujen kehittämisessä innovaatiolla on suuri merkitys. Innovoinnilla tarkoitetaan uusien ideoiden tuottamista, uudelleenajattelua ja ongelmien uudenlaisia ratkaisuehdotuksia. (Rissanen 2006, 101.) Palautteiden analysoiminen on merkittävä osa toiminnan kehittämistä, sillä palvelun laadun määrittää aina viime kädessä asiakkaan kokemus palvelusta. Palvelun toimivuutta selvitettyä asiakkaan kokemuksille tulee antaa erityistä painoarvoa. (Rissanen 2006, 17, 28.) Palvelua kehitetään asiakasta varten, eli asiakaslähtöisesti. Palvelun suunnittelussa, kehittämisessä ja tuotannossa tulisi olla mukana asiakkaan näkökulma. Kehittämistyössä on tärkeää asettaa tavoitteita, jotka ovat konkreettisia ja saavutettavissa olevia. (Rissanen 2006, 123–124.)

Tutkimustulosten perusteella Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttamaa mentoritoimintaa kehitettäessä toimintaa tulisi lähestyä toiminnalle asetettavien tavoitteiden näkökulmasta. Mentoritoiminnan kehittämisen kannalta olisi tärkeää luoda selkeä toimintamalli, jossa mentorointia olisi tarkasteltu prosessina. Tulisi miettiä kenelle toimintaa järjestetään, kuka siihen voi osallistua ja mitä varten toimintaa tarvitaan. Jokaisella toimintaan osallistuvalla pitäisi olla tiedossa heidän oma roolinsa ja osallistujien toimintaan sitouttamiseksi tulisi miettiä keinoja. Toiminnan kehittäminen kaikin tavoin ei ole kuitenkaan mahdollista ilman riittäviä resursseja. Suunnittelussa tulisi huomioida niin taloudelliset kuin henkilöstöressurssitkin.

Opinnäytetyöllemme luonnollinen jatkumo olisi laatia toimintamalli Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnalle. Toimintamalli voitaisiin toteuttaa esimerkiksi opinnäytetyönä. Toimintamallin luominen edellyttäisi hyvää mentoritoiminnan tuntemusta, joten esimerkiksi mentorina toiminut nuori voisi olla hyvä opinnäytetyön tekijä. Toimintamalli voitaisiin toteuttaa tiiviissä yhteistyössä Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoiminnan koordinaattorin ja mentoreiden työnohjaajan

kanssa. Myös muut Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistykset voisivat hyödyntää tätä toimintamallia, mikäli he ottavat mentoritoiminnan osaksi toimintaansa.

Toimintamalli on yleistetty ja selkeä mallinnus, jossa määritellään toiminnan käyttötarkoitus, keskeinen idea, osatekijät ja prosessi. Toimintamallin avulla kehitettyä toimintaa voidaan markkinoida ja levittää. Toimintamallista selviää käyttötarkoitus, toiminnan keskeinen idea, keskeiset toimijat, näiden tehtävät, resurssit sekä toimintaa ohjaavat säännöt, periaatteet, lait ja asetukset. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Innokylä. Toimintamalli.) Selkeä toimintamalli tukisi myös toiminnan prosessilähtöistä kehittämistä. Rissasen (2006, 118) mukaan prosessiteorian kautta toimintamallia tarkasteltaessa toimintamalli pystytään jakamaan useisiin eri prosesseihin ja tarkastelemaan näitä yksityiskohtaisesti. Yksityiskohtainen tarkastelu mahdollistaa kehittämis-kohteiden löytämisen toimintamallin eri prosesseista.

Tutkimuksemme perusteella toimintamallin lisäksi mentoritoimintaan osallistuvilla olisi hyvä tehdä käytännönläheiset ohjeet, joita voitaisiin hyödyntää jo toiminnan käynnistämävaiheessa sekä sen aikana. Ohjeisiin tulisi olla kirjattuna toimintatavat juuri sen kaltaisiin tilanteisiin, jotka toiminnassa on aikaisempien kokemusten perusteella havaittu haastaviksi. Ohjeissa voisi olla yksi kaikille toimintaan osallistuvilla yhteinen osio, sekä jokaiselle osallistujaryhmälle suunnatut osiot.

Olemme laatineet Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n käyttöön käytännönläheisiä kehittämis ehdotuksia saamiemme tutkimustulosten perusteella. Kehittämis ehdotukset on jaettu aihepiireittäin, jotta ne palvelevat Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n kehittämistyötä mahdollisimman hyvin. Kehittämis ehdotukset, joihin olemme tehneet ratkaisuehdotuksia, liittyvät haasteisiin koskien mentoritoiminnan markkinointia, mentoritoiminnan laajentamista, tiedonkulkua, aikataulujen yhteensovittamista, yhteydenpitoa, käytännön järjestelyjä, mentorointisuhdetta sekä työnohjauksien toteutusta.

Mentoritoiminnan markkinointia ja tiedotusta niin oppilaille, mentoreille kuin huoltajille toivottiin lisäävän. Lisäksi yleistietoa mentoritoiminnasta toivottiin enemmän. Toiminnan markkinoimiseksi toimivia keinoja voisi miettiä kohderyhmän iän ja valmiiden tiedotuskanavien kautta. Markkinointia voitaisiin lisätä eri sosiaalisen median

kanavilla, sillä toimintaan hakeutuvat nuoret, niin mentorit kuin oppilaat, ovat luultavasti aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä. Huoltajia voitaisiin tiedottaa esimerkiksi peruskoulujen käytössä olevan Wilma-järjestelmän kautta. Koulun henkilökunnan tiedottaminen voitaisiin liittää esimerkiksi opettajakokousten yhteyteen. Myös paikallislehdet sekä paikalliset tapahtumat voisivat olla hyviä keinoja toiminnan markkinointiin paikallisella tasolla.

Mentoritoimintaa toivottiin laajennettavan muille luokka-asteille sekä lukioon. Mentoritoiminnan laajentamisen esteenä Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:llä on ollut resurssien puute. Resurssien lisäämiseksi yhteistyötä mentoritoiminnan toteuttamisessa voitaisiin lisätä etsimällä uusia toimijoita mukaan mentoritoimintaan. Uusia toimijoita voitaisiin etsiä kunnallisista toimijoista, yrityksistä sekä muista kolmannen sektorin toimijoista. Lisäksi lukion henkilökunnan kanssa voitaisiin käydä keskustelua siitä, olisiko heillä mahdollisuuksia tai resursseja tarjota mentorointia lukiolaisille, esimerkiksi toteuttamalla mentorointia lukion sisäisenä toimintana. Yhteistyöllä voitaisiin parantaa eri toimijoiden tietoa toistensa palveluista ja lisätä palvelujen saatavuutta sekä vaikuttavuutta.

Aikatauluja koskevat haasteet liittyivät aikataulujen yhteensovittamiseen, niin mentorointitunteja kuin mentoroinnin aloitustapaamisia järjestettäessä. Mentorointituntien toteuttamisen aikatauluhaasteeseen on vaikea vastata, mutta yhtenä keinona voisi olla mentorin ja oppilaan aikataulurajoitteiden ja -toiveiden selvittäminen etukäteen. Tätä tietoa voitaisiin hyödyntää jo siinä vaiheessa, kun valintoja mentoripareista tehdään. Aloitustapaamisiin liittyvien aikatauluhaasteiden lisäksi niihin osallistuvien kokoonpanoon toivottiin muutoksia. Mielestämme aloituspalaverit voitaisiin järjestää entiseen tapaan niin, että paikalla on oppilas, huoltaja, mentori, mentoritoiminnan koordinaattori sekä peruskoulun yhteyshenkilö, mutta myös aineen opettajalle voitaisiin tarjota mahdollisuus osallistua tapaamiseen. Tapaamisten järjestämisessä voisi kuitenkin olla joustamisen mahdollisuus niin, että mentoritoiminnan koordinaattori voisi tapauskohtaisesti arvioida aloituspalaveriin osallistujien tarpeellisuuden. Näin esimerkiksi yhden osallistujan aikataululliset haasteet eivät viivästyttäisi koko tapaamisen järjestämistä.

Yhteydenpito mentorin ja oppilaan välillä ei ollut aina sujuvaa ja mentorointitapaamisia peruttiin oppilaan toimesta ja ilmoittamatta peruuntumisesta mentorille. Ongelmaan puuttuminen vaatisi oppilaiden ja mentoreiden selvempää ohjeistamista. Oppilaille ja mentoreille voitaisiin luoda konkreettiset ohjeet, joita he sitoutuisivat noudattamaan mentoritoimintaan osallistuessaan. Ohjeita ja mentoroinnin kehittämistyötä tehdessä on otettava huomioon oppilaan sekä mentorin nuori ikä. Ymmärrettävyyden vuoksi ohjeet voitaisiin kirjoittaa yhteistyössä mentoreiden sekä oppilaiden kanssa. Mentoreiden ja oppilaiden osallistaminen yhteisten ohjeiden tekemiseen voisi myös lisätä niihin sitoutumista. Laadittavissa ohjeissa voisi olla kirjattuna esimerkiksi määräaja sille, kuinka monen perumisen tai yhteydenpidon laiminlyönnin jälkeen asiaan reagoidaan ja millä keinoilla. Esimerkiksi kahden peruuntuneen tunnin jälkeen mentorin tulisi olla yhteydessä toiminnan koordinaattoriin. Kolmas peruuntunut tunti johdattaisi siihen, että oppilaan motivaatiota toimintaan osallistumiselle tarkistettaisiin uudestaan yhteistyössä koulun henkilökunnan, oppilaan, oppilaan huoltajan ja mentorin kanssa. Jos mentorointisuhdetta jatkettaisiin ja laiminlyönti jatkuisi edelleen, motivaation katsottaisiin olevan riittämätön ja mentorointisuhde purettaisiin. Lisäksi ohjeissa voitaisiin tarkentaa sitä, millä tavalla yhteydenpidon tulee toteutua mentorin ja oppilaan välillä. Oppilas ja mentori voisivat esimerkiksi sitoutua vastaamaan toisilleen viimeistään seuraavana päivänä toisen tekemästä yhteydenotosta.

Yhteydenpito koettiin liian vähäiseksi myös mentorin ja aineen opettajan välillä. Lisäksi mentorit kokivat haasteelliseksi saada mentorointiin tarvittavia oppimateriaaleja. Ohjeistus mentorin ja aineen opettajan yhteydenpitoon voitaisiin kirjata mentoreille suunnattuun ohjeistukseen. Lisäksi mentoreille ja aineen opettajille suunnatuissa ohjeissa voitaisiin mainita miten mentori saa mentorointiin tarvittavat oppimateriaalit käyttöönsä.

Oppilaiden ja mentorien oli vaikea löytää tiloja koululta mentorointituntien toteuttamiseksi. Kouluilla voisi olla mentorointia varten valmiiksi varatut ja merkityt tilat. Mikäli se ei ole mahdollista, koulun kanssa voitaisiin sopia, kenen kautta oppilas ja mentori voivat löytää tilat mentorointituntien toteuttamiseksi.

Mentorit olivat kokeneet työnohjauksiin kulkemisen haasteelliseksi, esimerkiksi tilanteissa, jossa he asuvat toisella paikkakunnalla. Oppilaista esimerkiksi koulukyytioppi-

laat olivat puolestaan kokeneet haasteita mentoritapaamisten jälkeen kotiin kulkemisessa. Jokaisen omaa velvollisuutta huolehtia kyytien järjestymisestä tulisi painottaa kaikille toimintaan hakeville jo alusta alkaen enemmän. Näin oppilas ja mentori joutuisivat pohtimaan jo hyvissä ajoin omia valmiuksiaan sitoutua toimintaan.

Palautteissa toistui jonkin verran mentorin ja oppilaan suhteeseen liittyvät ongelmat, kuten henkilökemioiden yhteensopimattomuus ja oppilaan ujous sekä epävarmuus. Ongelmaksi koettiin myös vaatimus oppilaan ja mentorin samasta sukupuolesta. Mentoritoiminnan koordinaattori voisi huomioida enemmän oppilaan ja mentorin yhteensopivuutta, esimerkiksi lisäämällä yhteistyötä koulujen yhteyshenkilöiden kanssa, jotka tuntevat oppilaat. Lisäksi vaatimusta samasta sukupuolesta voitaisiin pohtia uudelleen, tai ainakin perustella vaatimuksen tarpeellisuus kaikille mentorointiin osallistuville.

Mentoreiden antamien palautteiden perusteella mentoritoiminnassa koetaan olevan sellaisia ongelmia, joihin mentorilla ei ole ammattitaitoa puuttua, kuten oppilaan oppimisvaikeudet. Haasteena koettiin myös oppilaan motivaation ja sitoutumiskyvyn puute sekä ajanpuute mentorointitunneille osallistumisessa. Toiminnasta puhuttaessa olisi hyvä korostaa sitä, että mentoreilla ei ole alan koulutusta tai opetusvastuuta, vaan mentori toimii omasta henkilökohtaisesta osaamisestaan käsin. Mentorin työn tukemiseksi työnohjauksissa voitaisiin käsitellä mentoreiden kokemia haasteita. Lisäksi oppilaille suunnattuihin ohjeisiin tulisi kirjoittaa, mitä oppilaalta vaadittava motivaatio ja sitoutuminen toimintaan tarkoittaa ja kuinka sen tulee toiminnassa näyttäytyä.

Mentoritoimintaan mukaan hakeutuville mentoreille ja oppilaille voitaisiin laatia alkukartoituskysely, jossa selvitettäisiin esimerkiksi oppilaan tarvetta toimintaan ja mentoriksi haluavan valmiuksia tehtävässä toimimiseen. Kyselyllä voitaisiin kartoittaa myös molempien kiinnostuksen kohteita sekä oppimistapoja. Näitä tietoa voitaisiin hyödyntää mentoriparien valinnassa. Samankaltaiset kiinnostuksen kohteet voisivat lisätä mentoriparin vuorovaikutuksen sujuvuutta sekä nopeuttaa luottamuksellisen suhteen syntymistä. Oppimistyylin samankaltaisuus voisi puolestaan hyödyntää konkreettista oppimistilannetta. Jos sekä mentori että oppilas kokevat olevansa esimerkiksi visuaalisia oppijoita, voisivat he hyödyntää tätä tietoa oppimateriaaleja valittaessa.

Mentoreiden työnohjauksiin toivottiin selkeyttä ja tapaamisia toivottiin lisää. Toiveena oli, että käytännön tilanteita harjoiteltaisiin ja mentorointiin liittyvistä ongelmatilanteista puhuttaisiin enemmän. Toiminnan koordinaattori ja työnohjaaja voisivat lisätä enemmän mentoreiden vaikuttamismahdollisuuksia työnohjauksien suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi tieto työnohjauksen kestosta ja sisällöstä tulisi olla myös mentoreilla. Jos työnohjaukseen liittyisi aina jonkinlainen ennakkovalmistautuminen, pääsisi mentori jo etukäteen orientoitumaan aiheeseen ja mahdollisesti refleктоimaan omaa toimintaansa. Työnohjauksien määrää voitaisiin lisätä resurssien puitteissa esille nousevan tarpeen mukaan. Myös työnohjaajan tai mentoritoiminnan koordinaattorin tekemä mentoriparin havainnointi olisi hyödyllistä. Havainnointia on mentoritoiminnassa kokeiltu jo aiemmin, mutta se lopetettiin resurssipulan vuoksi. Tutkimustulosten perusteella havainnoinnille olisi tarvetta ja mielestämme sen toteuttamisen mahdollisuuksia kannattaisi arvioida uudelleen.

Toiminnan kehittämisen kannalta tärkeimpiä asioita ovat mielestämme toiminnan kokonaisuuden selkeyttäminen ja tarvittavien ohjeiden laatiminen. Toiminnan selkeyttämiseksi olisi hyvä laatia toimintamalli, joka voisi olla jatkossa myös muiden toimintaa toteuttavien tahojen hyödynnettävissä. Toimintaa kehitettäessä tulisi huomioida toimintaan osallistuvien erityispiirteet, kuten nuori ikä. Lisäksi mentoreille ja oppilaille tarjottavan tuen riittävyyteen tulisi kiinnittää huomiota.

7.2. Johtopäätökset mentoritoiminnasta

On todettu, että heikko koulumenestys ja kiinnostuksen puute koulutusta kohtaan voivat lisätä syrjäytymisriskiä (Laine & Salminen 2012, 6). Syrjäytymisriskejä ajatellen mentoritoiminta toimii suojatekijänä monin tavoin. Sen avulla tuetaan esimerkiksi oppilaan oppimista ja lisätään kiinnostusta koulunkäyntiä kohtaan. Koska peruskoulun jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneet ovat suuremmassa syrjäytymisriskissä kuin muut, on Imatran seudun Pelastakaa lapset ry:n toteuttama mentoritoiminta juuri oikea-aikaista tukitoimintaa. Sen positiiviset vaikutukset voidaan havaita monella tasolla, sillä yksilön hyvinvoinnin lisääntyminen heijastuu myös koko yhteiskuntaan.

Teoreettisesti mentorointi on määritelty tavoitteelliseksi toiminnaksi, joka mahdollistaa sekä mentorin että aktorin oppimisen. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttamassa mentoritoiminnassa tämä kaksisuuntainen oppiminen toteutuu. Palautteissa mentorit kertoivat esimerkiksi vuorovaikutustaitojen ja itseluottamuksen lisääntymisestä. Lisäksi mentorina toimimisesta saatu työkokemus koettiin arvokkaaksi tulevaisuutta ajatellen. Oppilaiden mielestä heidän osaamisensa oli lisääntynyt ja motivaatio koulua kohtaa parantunut. Joku vanhemmista oli arvioinut, että mentorointi oli ratkaisevassa roolissa oppilaan peruskoulun läpäisemisessä. Numeroiden parantuminen ei ainoastaan ehkäise luokalle jäämistä, vaan voi myös laajentaa oppilaan jatkokoulutusmahdollisuuksia.

Myös työnohjauksissa oli päästy ainakin osin työnohjaukselle tyypillisesti asetettaviin tavoitteisiin. Työnohjauksista oli ollut mentoreille apua esimerkiksi haastavien tilanteiden käsittelyssä ja he olivat saaneet niistä uusia näkökulmia omaan työskentelyynsä. Työnohjauksista oli saatu myös vertaistukea, koska niissä oli ollut mahdollista jakaa omia ja kuulla muiden kokemuksia mentorina toimimisesta.

Mentoritoiminta ei korvaa nuoren kotoa tai muista tukiverkostoista saamaa tukea, mutta on hyvänä lisänä sille. Sekä mentoritoiminnassa mukana olleet oppilaat että vanhemmat olivat kokeneet, että mentoritoiminnan kautta nuorelle saatu tuki oli tärkeää. Mentoritoiminnan kautta myös koulun ja kodin välinen yhteistyö oli lisääntynyt. Toimintaympäristönä koulu tarjoaa nuorelle merkittävän mahdollisuuden sosiaalisen tuen saamiseen.

Mielestämme mentoritoiminta on tukimuotona erityisen tarpeellinen nyt, kun yläkoulut siirtyvät uuden opetussuunnitelman käyttöön. Uuden opetussuunnitelman käyttöön siirrytään vuosien 2017–2019 aikana ja sen tavoitteena on muun muassa ohjata oppilaita ottamaan vastuuta opiskelustaan ja asettamaan itse tavoitteitaan. Uusissa opetussuunnitelmissa korostuu laaja-alainen osaaminen sekä toiminnan kehittäminen vuorovaikutteisempaan suuntaan. (Opetushallitus 2014, 17; Opetushallitus. Perusopetus. Opetussuunnitelman ydinasiat.) Uudistusten yhteydessä on hyvä huomioida erityisesti ne, keille uusien toimintatapojen omaksuminen voi olla hankalaa tai muita hitaampaa. Näille oppilaille vanhojen opetustapojen säilyttäminen uusien rinnalla voi olla hyödyllistä.

8 POHDINTA

8.1. Tutkimustulosten ja palautekyselyn arviointi

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, miten Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoimintaan osallistuneet ovat toiminnan kokeneet ja miten sitä voitaisiin kehittää. Laadullisessa tutkimuksessa prosesseja tutkimalla saavutetaan uusi tapa ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja tutkimustulokset voidaan esittää kuvailevasti. Ilman prosessin arviointia prosessin onnistumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä ei voida sanoa mitään. Prosessin arvioinnissa voidaan kysyä: Mitä suunniteltiin, mitä tehtiin ja miten tehtiin? (Kananen 2014, 18–19; Kananen 2015, 57–58.)

Tutkimuskysymysten asettelu lähti tavoitteesta saada tutkittua tietoa siitä, miten mentoritoimintaan osallistuneet ovat toiminnan kokeneet ja miten toiminta on käytännössä toteutunut. Lisäksi tavoitteena oli löytää mentoritoiminnan kehittämiskohteita palautteiden perusteella, sekä kehittää ratkaisuja havaittuihin ongelmiin. Tehdyn tutkimuksen tuloksena saimme vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimustulosten kautta saatiin kattavasti tietoa mentoritoiminnan toteutumisesta koko siltä ajalta, mitä mentoritoimintaa on Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toiminta-alueella toteutettu.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttama mentoritoiminta on pääsääntöisesti positiiviseksi koettu oppimisen tutkimuoto. Sen avulla vahvistetaan oppilaan osaamista ja annetaan toiselle nuorelle arvokasta työkokemusta tulevaisuutta varten. Se on osaltaan lisännyt myös vanhempien ja koulujen välistä yhteistyötä sekä lisännyt vanhempien tietoa oppilaan asioista. Yksilön hyvinvoinnin lisääntymisen lisäksi mentoritoiminnan positiiviset vaikutukset voidaan siis havaita myös laajemmin. Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna nuoret ovat kohderyhmänä ajankohtainen ja heihin on kohdistettu viime vuosina monia toimenpiteitä. Resurssien niukkenemisen myötä juuri mentoritoiminnan kaltaiselle, ongelmia ennaltaehkäisevälle toiminnalle on tarvetta. Mentoritoiminta vastaa osaltaan myös sosiaalialan työkentän tarpeeseen lisätä moniammatillista yhteistyötä.

Tutkimuksemme kautta Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry saa kokonaisvaltaisemman kuvan siitä, miten mentoritoiminta on siihen osallistuneiden mielestä onnistunut. Yhteistyökumppanimme voi lisäksi hyödyntää tätä raporttia esimerkiksi uusien mentoroinnin parissa toimivien työntekijöiden ja mentoreiden perehdyttämisessä. Raportti antaa heille vinkkejä toiminnan kehittämiseen ja sitä voidaan käyttää hyödyksi myös toimintaa markkinoidessa. Koska tutkimus on julkinen tuotos, on sen jakaminen esimerkiksi muille Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistyksille mahdollista. Tutkimuksen kautta saatiin vahvistus sille, että mentoritoiminnasta on ollut siihen osallistuneille monenlaista hyötyä. Kaikki hyödyt eivät ole tarkasti määriteltävissä tai mitattavissa, mutta toiminnan sisältöä ajatellen myös kokemuseräisillä tuloksilla on merkitystä. Tutkimustulokset antavat Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:lle myös vahvistusta siihen, että mentoritoimintaa kannattaa jatkaa myös tulevaisuudessa.

Tutkimustulokset perustuvat Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n palautekyselyjen perusteella keräämään aineistoon. Mentoritoiminnan palautekyselyt on toteutettu toiminnan kehittämistä varten ja niiden avulla on haluttu varmistaa mentoritoiminnan toimivuutta asiakaskokemusten perusteella (Tarja Miikki, henkilökohtainen tiedonanto 1.11.2018). Osana tutkimustamme arvioimme myös Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n tekemän palautekyselyn toimivuutta. Niinä vuosina, joihin tutkimuksemme kohdistuu, palautekyselyä on kehitetty vain siten, että paperisesta kyselylomakkeesta on siirrytty sähköiseen kyselyyn. Siirtyminen sähköiseen palautekyselyyn vähensi vastaajien määrää.

Mielestämme palautekyselyn toteutusmuotoa ja kokonaisuutta olisi hyvä miettiä. Jotta palautekyselyihin saadaan toivottu määrä vastauksia, tulisi vastaajia motivoida esimerkiksi painottamalla palautteen antamisen merkitystä osana toiminnan kehittämistä. Vastaajille voitaisiin myös kertoa selkeämmin palautteiden käsittelyn vaiheet sekä anonyymiyys palautteiden antamisessa ja käsittelyssä. Mentoreita voitaisiin ohjeistaa siihen, että heidän vastuullaan on varmistaa oppilaiden vastaaminen palautekyselyyn mentorointitunnin aikana. Lisäksi voitaisiin pohtia, onko paperisten kyselylomakkeiden toteuttaminen mahdollista ja palveleeko se paremmin palautekyselyn tavoitteen saavuttamista.

Tähän asti palautekyselyissä ei ole ollut valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan kaikki vastaukset on annettu avovastauksina. Jotta eri vuosien vastauksia voitaisiin helpommin

vertailla ja toiminnan onnistuvuudesta saataisiin yksinkertaisempaa tietoa, voisi palautekyselyyn olla hyvä lisätä myös kysymyksiä valmiilla vastausvaihtoehdoilla. Kvalitatiivisten kysymysten lisäksi kyselyyn voitaisiin lisätä kvantitatiivisia kysymyksiä. Vastajia voitaisiin esimerkiksi pyytää arvioimaan toiminnan onnistumista kokonaisuudessaan asteikolla yhdestä viiteen (1–5). Kvantitatiivisella tutkimusotteella kerätyt vastaukset helpottaisivat saatujen vastausten vertailua eri tutkimusvuosien välillä. Myös tavoitteiden asettaminen toiminnalle helpottuisi, sillä tavoite voitaisiin asettaa numeraalisesti. Tekemämme analyysin perusteella kehottaisimme myös panostamaan palautekyselyn kysymysten tarkempaan muotoiluun ja käytettyjen käsitteiden selittämiseen. Esimerkiksi palautekyselyn kysymyksissä käytettävä käsite “käytännön asiat” ei vastausten perusteella ole nuorille vastaajille sisällöltään selkeä. Lisäksi olisi hyvä arvioida, kuinka usein palautekysely kannattaa toteuttaa. Arvioinnissa tulisi huomioida, että toiminnan alkuvaiheessa, puolivälissä tai lopussa kerätyt palautteet voivat poiketa toisistaan merkittävästi.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Kvalitatiivinen tutkimus voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Sen ei tarvitse perustua kenttätutkimukseen tai haastatteluun, vaan analysoitavaksi voidaan ottaa myös valmis aineisto. (Alasuutari 2014, 27.) Tässä raportissa esitelty tutkimus perustui valmiiseen aineistoon, jonka opinnäytetyömme yhteistyökumppani oli edeltävien kuuden vuoden aikana kerännyt. Tutkimusaineiston keruu ja sen asianmukainen käsittely vaikuttavat tiedon luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuuden lisäksi sen eettisyys ja uskottavuus voidaan taata noudattamalla hyvää tieteellistä käytäntöä. (Kuula 2011, 24, 34.)

Luotettavuustarkastelun lähtökohtina voidaan pitää riittävää dokumentaatiota, tutkimuskysymysten kannalta oikean menetelmän valintaa sekä aineiston riittävyyttä (Kananen 2010, 144). Koska tutkimuksessamme käytetty aineisto oli jo kerätty valmiiksi Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toimesta, meidän ei tarvinnut miettiä ketä tutkitaan tai mitä kysytään. Tehtäväksemme jäi arvioida, onko kerätty aineisto sisällöltään sellaista, että opinnäytetyön tekeminen siihen pohjautuen on järkevää ja hyödyllistä. Aineiston ja ohjeet sen käsittelyyn saimme mentoritoiminnan koordinaattorilta. Arviomme mukaan käsitelty aineisto oli riittävän kattava ja laaja, jotta pystyimme saamaan vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Koska kyselyjen toteuttamisen aikaan ei ollut vielä tiedossa, että kyselyn tuloksia tul-taisiin hyödyntämään tässä opinnäytetyössä, ei asiasta voitu informoida kyselyyn vas-tanneita. Tilanteet, joissa tutkittaville ei ole voitu kertoa aineiston mahdollisesta jatko-käsittelystä voivat olla ongelmallisia. Aineiston jatkokäsittely tällaisissa tapauksissa on kuitenkin mahdollista silloin, jos aineisto voidaan anonymisoida, eli siitä poistetaan kaikki suorat tai epäsuorat tunnisteet. (Kuula 2011, 99–100.) Mentoritoiminnan koor-dinaattori antoi vahvistuksen sille, että aineiston käyttö opinnäytetyössä on sallittua ja toimimme tämän tiedon perusteella. Emme saaneet missään vaiheessa tietää, ketä toi-mintaan oli kyselyjä koskevana vuosina osallistunut, eikä saamistamme palautemat-riiseista käynyt ilmi mitään henkilötietoja.

Tutkijat ovat vastuussa tutkimuksensa rehellisyydestä, luotettavuudesta ja huolellisuu-desta (Hirvonen 2006, 45). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida arvioida kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja tämän vuoksi objektiivisen luotettavuuden saaminen laadullisessa tutkimuksessa on lähes mahdotonta. Yksi keino laadullisen tut-kimuksen luottavuuden tarkistamiseen on saturaatio. (Kananen 2014, Kananen 146, 153.) Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan samojen asioiden toistuvuutta ai-neistossa. Tällä tarkoitetaan sitä, että uuden vastaajan kohdalla toistuvat samat asiat kuin muilla vastaajilla ja näin ollen uusi vastaaja ei tuo aineistoon enää uutta sisältöä. Jos vastaukset alkavat toistaa itseään, on saavutettu kylläntymispiste. (Kananen 2015, 115.) Tutkimassamme aineistossa esiintyi samoja teemoja vuosittain ja asettamiimme tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset olisivat olleet hyvin samankaltaisia, vaikka tutkimusaineistosta osa olisi jätetty pois. Tämä vahvistaa arviotamme siitä, että käsi-telty aineisto oli tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi tarvittavan laaja.

Opinnäytetyössä tehtyihin valintoihin liittyy eettistä pohdintaa, jonka takia on tärkeää kertoa työskentelyprosessista ja perustella valinnat. Tämä lisää luotettavuutta ja lä-pinäkyvyyttä ja se on eettisen toiminnan kulmakivi. Raportoinnissa eettisyys tarkoittaa toiminnan ja tulosten rehellistä ja huolellista dokumentointia ja esittelyä, vastaajien anonymiteettia, luvan saantia aineiston käsittelyyn sekä raportoinnin eettisten kysy-mysten pohdintaa opinnäytetyön raportissa. (Gothóni ym. 2016.) Dokumentoimme opinnäytetyöprosessimme ja tutkimuksemme vaiheet selkeästi ja tarkasti. Lisäksi ke-hitimme työtämme opinnäytetyön ohjaajalta saamiemme neuvojen ja muilta opiskeli-joilta saamamme vertaispalautteen perusteella.

Tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella tutkimukselle asetettujen normien mukaisesti (Hirvonen 2006, 31). Eettisesti hyvän tutkimuksen normeihin kuuluu esimerkiksi avoimuuden ja vastuunottamisen velvollisuus. Tutkimusta tehdessä avoimuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija ei huomioi tutkimusta tehdessään omia ennakkoluulojaan, käsityksiään tai analyysejaan tutkittavasta aiheesta. (Hirvonen 2006, 44.) Kuitenkin tutkimukseen liittyvän toimialan tuntemus auttaa ymmärtämään ilmiötä ja siihen liittyviä ongelmia (Kananen 2015, 12). Omien ennakkoluulojen ja odotuksien poissulkeminen opinnäytetyön tutkimusta tehdessä oli tutkimusta tehdessämme oleellista, johon toisen opinnäytetyön tekijän aiemmasta työsuhteesta Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:ssä. Työkokemuksesta saatua tietoa on voitu hyödyntää kehittämis ehdotuksia laatiessa ja omat kehitysehdotuksemme on kirjattu tämän raportin seitsemänteen lukuun.

Tutkimustuloksiin ei tule lisätä tutkijan omia mielipiteitä tai oletuksia, vaan niiden tulee perustua täysin aineistoon. Laadullisessa tutkimuksessa samasta aineistosta voidaan kuitenkin tehdä erilaisia tulkintoja, esimerkiksi tutkimuskysymyksistä riippuen. (Kananen 2010, 144–145.) Esittämässämme tutkimustuloksissa sisältö perustuu täysin käsiteltyyn aineistoon. Tutkimusaineistojen arkistointi ja säilyttäminen voi olla perusteltua monesta syystä. Kerätystä aineistosta tietyt asiat voivat jäädä esimerkiksi ensimmäisessä tutkimuksessa huomioitaksi tai osin käyttämättä. (Kuula 2011, 227.) Koska tämän tutkimuksen aineistona käytetyt palautematriisit ovat arkistoitu ja säilytetään Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n toimesta, hävitämme omat kappaleemme raportin valmistumisen jälkeen.

8.3 Opinnäytetyö osana ammatillista kasvua

Teimme opinnäytetyötämme toisesta opiskeluvuodesta lähtien ja sen tekeminen on edennyt vaiheittain. Opinnäytetyön suunnitelman yhteydessä tekemämme kaavio opinnäytetyöprosessin etenemisestä auttoi meitä pysymään sovitussa aikataulussa ja etenemään järjestelmällisesti vaiheesta toiseen. Toissa vuonna opinnäytetyön aiheen vahvistuttua tekemämme kirjallisuuskatsaus auttoi puolestaan ymmärtämään opinnäytetyömme aihealueeseen liittyvän teoreettisen viitekehyksen ja se toimi myös runkona

tämän raportin luvuille 2–4. Perehdyimme lisäksi tieteellisyyden käsitteeseen ja tapoihin tehdä tutkimusta oikein. Tämä perehtyminen auttoi meitä valitsemaan oikean tutkimusmetodin ja pääsemään sitä kautta opinnäytetyöllemme asetettuihin tavoitteisiin.

Opinnäytetyömme aihe oli mielestämme alusta asti ajankohtainen ja sopi hyvin vastaamaan sosionomin tutkintoon liittyvän opinnäytetyön tavoitteisiin ja vaatimuksiin. Henkilökohtaisesti pidimme nuoriin liittyvää aihetta kiinnostavana ja tärkeänä. Ajankohtaisuutta ja aiheen tärkeyttä puolsi esimerkiksi hallituksen puoliväliriihessä vuonna 2017 käynnistämät toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Yhtenä tavoitteena on ollut vähentää koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten (NEET) määrää ja koulutuksen keskeyttämistä sekä edistää nuorten työllistymistä. Tätä edistäviksi toimenpiteiksi on päätetty esimerkiksi koulutusta-kuusta, jolla turvataan toisen asteen opiskelupaikka kaikille peruskoulun päättäneille. Lisäksi koulutuksen nivelvaiheita on tehostettu ja peruskoulun päättäneille on tarjottu lisäopetusta kymppiluokan ja ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan (VALMA) opetuksen muodossa. (Valtioneuvosto 2017.) Nuorisotyöttömyyden alentaminen ja nuorien saaminen työelämään on huomioitu myös Euroopan politiikassa. Talouskriisin myötä tutkijat ja valtion virkamiehet ovat kehittäneet uusia tapoja analysoida nuorten työmarkkinoiden haavoittuvuutta ja syrjäytymistä. (Eurofound. Home. Topics. Neet 2018.)

Opinnäytetyötä tehdessämme pohdimme, kenen vastuulle oppilaiden opiskelun tukeminen kuuluu ja miten järjestöjen tekemä työ voi vaikuttaa koulujen oppilaille tarjoamaan tukeen. Vaikka kouluilla on perustuslain mukaisesti velvollisuus esimerkiksi perusopetuksen ja lisäopetuksen järjestämiseen, voi ulkopuolelta tarjottava tuki heikentää koulujen omaa palvelutarjontaa. Kaikissa kunnissa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tukitoimet, kuten tukiopetuksen järjestäminen ei ole ollut riittävää. Lisäksi erityisopetusta tarvitsevien määrällinen kasvu on lisännyt tarvetta keskustella opetuksen järjestämisestä koskevista periaatteista. (Pihkala 2009, 20–23.)

Sosionomin opintoihimme liittyi kansalaistoimintaan ja järjestötyöhön liittyvä opintojakso, jonka kautta saimme käsityksen järjestötoiminnan laajuudesta Suomessa ja tärkeydestä sosiaalialan työkentällä. Opinnäytetyön tekeminen vahvisti käsitystämme siitä, että järjestöjen palvelutuotannolla on merkittävä rooli osana muita sosiaalialan

palveluja. Järjestöjen toimintaympäristöön kohdistuu suuria muutospaineita ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus) voi vaikuttaa merkittävästi aikaisemmin käytössä olleisiin toimintarakenteisiin ja -malleihin. Myös väestön ikääntyminen, monikulttuurisuuden lisääntyminen ja digitalisaatio pakottavat järjestöjä uudistamaan toimintaansa. Järjestöillä on ollut pitkään merkittävä rooli myös työllistymisen tukemisessa ja osatyökykyisten työllistäjänä. Mahdollisuudet tähän työhön ovat kuitenkin heikentyneet, koska esimerkiksi palkkatukiin on tehty viime vuosina merkittäviä leikkauksia. (Peltosalmi, Eronen, Litmanen, Londén & Ruuskanen 2016, 130–131.)

Digitalisaation mukanaan tuomat muutokset ja resurssien niukentuminen eivät ole pelkästään sosiaalialalla toimivien järjestöjen haaste, vaan niihin on reagoitava myös koulumaailmassa. Yksilöllisten tarpeiden lisääntyminen lisää osaltaan paineita tulevaisuuden opetustyöhön. Oppimisvaikeuksilla voi olla vaikutusta nuorten elämänlaatuun ja niiden aikainen havaitseminen ja tarvittavien tukitoimien järjestäminen ovat nuorten hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeitä. Mentoroinnilla voidaan tukea niitä nuoria, kenelle koulunkäyntiin liittyvät haasteet lisäävät riskiä syrjäytymiseen.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2014). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (5. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Alhanen, K., Kangasaho, A., Ahtiainen, O-P., Kangas, M., Soini, T., & Soininen, J. (2011). *Työnohjauksen käsikirja*. Helsinki: Tammi.
- Danska-Honkala, K. & Poteri, M. (2011). Kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen kontekstissa. Teoksessa P. Lundbom & J. Herranen (toim.), *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteitä* (s. 127–149). Saatavilla 15.8.2018 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- Ellonen, N. (2008). *Kasvuyhteisö nuoren tukena*. Saatavilla 15.8.2018 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67814/978-951-44-7206-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ellonen, N., Rostila I., Korkiämäki, R., Kääriäinen, J., Kivivuori J. & Salmi, V. (2008). *Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona*. Saatavilla 9.3.2017 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101194/ellonen.pdf?sequence=1>
- Eurofound. (3.7.2018.) Home. Topics. NEETs. Saatavilla 6.10.2018 <https://www.eurofound.europa.eu/topic/NEETs>
- Gisser, M., Larja, L., Merikukka, M., Paananen, R., Ristikari, T. & Törmäkangas, L. (27.4.2016). NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Saatavilla 17.9.2018 <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/neet-indikaattori-kuvaa-nuorten-syrjaytymista/>
- Gothóni, R., Hyväri, S., Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) (2016). Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas. (Diak Opetus, 2). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 18.9.2018 <http://libguides.diak.fi/tutkehopas>
- Helminen, J. (2017). Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa*. (s. 14–31). Helsinki: Edita.
- Helsingin yliopisto. *Mitä on mentorointi*. Saatavilla 10.3.2017 http://blogs.helsinki.fi/mentorointi/?page_id=81
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. (2010). *Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena*. Helsinki: Tammi.

- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen, S. (2017). *Nuorten osallisuuden edistäminen*. Selvitysmiehen raportti. (Diak Puheenvuoro 11) Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-298-1>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2003). *Tutki ja kirjoita*. (10. osin uud. p.) Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, A. (2006) Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali. *Etiikkaa ihmistieteille*. (s.31–49). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry. Toimintamme. Yhdistys. Saatavilla 9.10.2018. <http://imatra.pelastakaaalapset.fi/toimintamme/nuorisotoiminta/>
- Isoherranen, K. (2012). *Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto) Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7664-0>
- Isotalo, M. (2010). *Mentorointiopus*. Helsinki: Libris Oy. Saatavilla 13.10.2018 <https://www.akavanerityisalat.fi/files/2618/Mentorointiopus.pdf>
- Juusela, T., Lillia, T. & Rinne, J. (2000). *Mentoroinnin monet kasvot*. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2013). *Koulupudokkaiden työurat, vuosien 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua*. Saatavilla 30.10.2018 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110584/jarvinen.pdf?sequence=2>
- Kainulainen, S., Paananen, R., Surakka, A. & Saari, J. (2016). Nuorten huono-osaisuus – Pysyvää vai ehkäistävässä? Teoksessa R. Gothóni, S. Hyväri, M. Kolkka & P. Vuokila-Oikkonen. (toim.) *Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena – Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2*. (s. 67–84). (Diak Työelämä 7) Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-275-2>
- Kajantie, E., Holvi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S. & Räikkönen, K. (2013). Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä. (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. (s. 23–36). Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Kananen, J. (2015). *Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2010). *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansalaisfoorumi. Kansalaisyhteiskunta. Nuorisoyhdistykset ja opiskelijajärjestöt. Saatavilla 15.10.2018 https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/jarjestohakemisto/nuorisoyhdistykset_ja_opiskelijajarjestot
- Karjalainen, M. (2010). *Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla*. Jyväskylä: University Printing House. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto).
- Karvinen-Niinikoski, S. (2009). Reflektiiviset rakenteet ja hyvät työnohjauskäytännöt sosiaalialan asiantuntijuutta ja vetovoimaisuutta vahvistamassa. Teoksessa L. Yliruka, J. Koivisto & S. Karvinen-Niinikoski (toim.), *Sosiaalialan työolojen hyvä kehittäminen*. (s.77–103). Saatavilla 15.8.2018 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73395/URN%3aNBN%3afi-fe201504227328.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karvinen-Niinikoski, S., Rantalaiho, U-M. & Salonen, J. (2007). *Työnohjaus sosiaalityössä*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kattainen, E & Koski, A. (2.6.2016). Mentorina työelämässä 2016 [Luentotalenne]. Pieksämäki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Korkiamäki, R. (2013). *Kaveria ei jätetä!* Tampere: Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1307. Saatavilla 15.10.2018 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68124/978-951-44-9124-5.pdf>
- Kupias, P., *Toimijuus työssä. Tukena työnohjaus, coaching, mentorointi ja fasilitointi*. Helsingin yliopisto. Saatavilla 16.9.2018 https://hyplus.helsinki.fi/wp-content/uploads/2016/11/paivi_kupias_toimijuus_tyossa_tukena_tyonohjaus_coaching_mentorointi_fasilitointi.pdf
- Kukkonen, H., Ranne, K. & Korho, K-M. (2012). Vastavuoroinen oppiminen Vermessä. Teoksessa L.T. Heikkinen, H. Jokinen, H. Markkanen, I & P. Tynjälä (toim.), *Osaaminen jakoon, vertaisryhmämentorointi opetus-alalla*. (s. 149–158). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka*. (2. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Laatikainen, T. (2010). *Vertaistoiminta kannattaa*. Asumispalvelusäätiö ASPA. Saatavilla 20.9.2018 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

- Laimio, A. & Karnell, S. (2010). Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa T. Laatikainen, J. Holm, P. Huuskonen, O. Jyrkämä, S. Karnell, A. Laimio, I. Lehtinen, T. Myllymaa & J-M. Vahtivaara. *Vertaistoiminta kannattaa*. (s. 9–19). Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA.
- Laine, I. & Salminen, L. (2012). *Nuorten syrjäytymisen tunnistaminen ja ehkäiseminen - hoitonetti*. (Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma). Saatavilla 1.9.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57574/Tina_Laine_Laura_Salminen.pdf?sequence=1
- Larja, L. (11.3.2013). Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Saatavilla 2.10.2018 https://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_002.html?s=0
- Lehtinen, I. (2010). Vertaisen työ – vuorovaikutuksellista voimaantumista. Teoksessa T. Laatikainen, J. Holm, P. Huuskonen, O. Jyrkämä, S. Karnell, A. Laimio, I. Lehtinen, T. Myllymaa & J-M. Vahtivaara. *Vertaistoiminta kannattaa*. (s. 61–69). Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA.
- Leppänen, K. (27.10.2016). STTK. Kuinka pärjää kolmas sektori sote-uudistuksessa? Saatavilla 30.9.2018 <https://www.sttk.fi/2016/10/27/parjaa-kolmas-sektori-sote-uudistuksessa/>
- Leskelä, J. (2008). *Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena*. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto) Saatavilla 5.10.2018 <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67498/951-44-6331-5.pdf>
- Lyhty, T. & Nietola, V. (2015). Dialoginen moniammatillisuus asiakastyössä. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.), *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. (s. 142–159). Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Mehtonen, T. (2011). Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa P. Lundbom & J. Herranen (toim.), *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteitä* (s. 13–29). Saatavilla 1.9.2018 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- Moilanen, P. & Rähä, P. (2010). Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola, & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. (3. uud. p.) (s. 46–69). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Myrskylä, P. (2012). *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Saatavilla 14.8.2018 <https://docplayer.fi/36615-Hukassa-keita-ovat-syrjaytyneet-nuoret-pekka-myrskylä.html>

- Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) (2015) *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Saatavilla 13.8.2018 https://tietokayttoon.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d?version=1.0
- Opetushallitus. Perusopetus. Opetussuunnitelman ydinasiat. Saatavilla 24.10.2018 https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tuntijako/perusopetus_nyt
- Opetushallitus (2014) *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Saatavilla 15.10.2018 https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. (2016). *Huipulla pudotuksesta huolimatta*. Saatavilla 2.10.2018 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta. Saatavilla 19.10.2018 <https://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>
- Pelastakaa Lapset. Tietoa meistä. Saatavilla 24.9.2018 <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/>
- Pelastakaa Lapset. Työmme kotimaassa. Eväitä elämälle -ohjelma. Saatavilla 24.9.2018 <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/evaita-elamalle-ohjelma/>
- Pelastakaa Lapset. Työmme kotimaassa. Toimintaa nuorille. Saatavilla 24.9.2018 <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/nuorisotoiminta/-menu>
- Peltosalmi, J., Eronen, A., Litmanen, T., Londén, P. & Ruuskanen, P. (2016). *Järjestöbarometri 2016*. Saatavilla 14.8.2018 http://www.soste.fi/media/soste_jarjestobarometri_2016.pdf
- Pennanen, J. (2007). *Vertaistuen vaikuttavuus*. (Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.) Saatavilla 5.5.2018 https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12790/URN_NBN_fi_jyu-2007476.pdf?sequence=1
- Penttinen, L. Plihtari, E. Skaniakos, T. & Valkonen, L. *Vertaisuus voimavarana Ohjauksessa*. Saatavilla 1.2.2017 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47643/978-951-39-4497-1.pdf?sequence=1>

- Perälä, M.-L., Halme, N., & Kanste, O., (2013). Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.), *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (s. 121–134). Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Pihkala, J. (2009). Oppilaan oikeus saada varhaista ja ennaltaehkäisevää tukea ja erityisopetusta vahvistuu. Teoksessa O, Ikonen & A, Krogerus (toim.), *Ainutkertainen oppija, erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Poikkeus, A.-M., Rausku-Puttonen, H., Lerkkanen, M.-K., Kuorelahti, M., Siekkinen, M., Kiuru, N. & Nurmi, J-E. (2013). Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.), *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (s.111–120). Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Ponteva, K. (2010). *Onnistu muutoksessa*. Helsinki: WSOYPro.
- Pulkkinen, M. & Juhanpelto, R. (2017). Verkosto harhailevan nuoren tukena. Teoksessa J, Helminen (toim.), *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa* (s.106–122). Helsinki: Edita.
- Puumalainen, J. & Rissanen, P. (2016). *Kokemuksen kautta osaamiseen: vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus*. Saatavilla 1.2.2017 https://kuntoutussaatio.fi/files/2208/KUN1601_katsaus_vapaaehtoisuus.pdf
- Rissanen, T. (2006). *Hyvän palvelun kehittäminen*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti.
- Ruutu, S. & Salmimies, R. (2015). Työnohjaajan opas. Helsinki: Alma Talent Oy ja tekijät. Saatavilla 14.4.2018 <https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/JAHBHXGUG#>
- Salo, K. & Turunen, E. (2014). *Mentorit kehittämistyön tukena varhaiskasvatuksessa – Opas lupaavista käytänteistä mentorityöskentelyssä*. (Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma). Saatavilla 10.10.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/75020/Salo_Karoliina_Turunen_Essi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Shea, G., Woodbury, D., & Pittsley, B. (2001). *Mentoring: How to Develop Successful Mentor Behaviors*. Course Technology Crisp. Saatavilla 28.9.2018

- <https://ebookcentral.proquest.com/lib/diak/reader.action?docID=3116978&query=>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2009). *Johtamisella vaikuttavuutta ja vetovoimaa hoitotyöhön*. Saatavilla 3.11.2018 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74335/URN:NBN:fi-fe201504226780.pdf?sequence=1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman kuvaus. Saatavilla 2.10.2018 <https://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>
- Suomen Mielenterveysseura. (5.11.2015.) Ajassa. Nuorten syrjäytymisen taustalla useita tekijöitä. Saatavilla 22.9.2018 <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrjailytymisen-taustalla-useita-tekijoiia>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ajankohtaista. Tiedotteet ja uutiset. Saatavilla 22.9.2018 <https://thl.fi/fi/-/nuorten-syrjailytyminen-kay-myos-yhteiskunnalle-kalliiksi>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Innokylä. Toimintamalli. Saatavilla 26.10.2018. <https://www.innokyla.fi/kehittaminen/toimintamalli>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Nuorten yhteen kootut palvelut. Saatavilla 20.9.2018 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/nuoret-ja-palvelut/nuorten-yhteen-kootut-palvelut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. Saatavilla 18.9.2018 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailytyminen/syrjailytyminen-ja-syrjailytymisen-riskitekijat
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla 17.10.2018 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailytyminen
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Toivonen, E. (2009). Sosiaalinen tuki: vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisien nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja merkityksestä. (Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.) Saatavilla 2.4.2017 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80796/gradu03704.pdf?sequence=1>

- Työ- ja elinkeinopalvelut. Ammattinetti. Tietoa työelämästä. Moni-ilmeinen kolmas sektori. Saatavilla 30.9.2018 http://www.ammattinetti.fi/artikkelit/detail/32_artikkeli;jsessionid=4C316A46D7352CA1330C3F0EA3B8BEC7?link=true
- Valli, R. (2010). Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. (3. uud. p.) (s. 103–127). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Valtioneuvosto (2013). Rakennepoliittinen ohjelma. Saatavilla 11.8.2018 <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1043920/rakennepoliittinen-ohjelma.pdf/80a7dcb0-98f0-4853-974f-1d25f4be5f3a>
- Valtioneuvosto (2017). Nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Saatavilla 11.9.2018 <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2014). Nuorisotyöttömyyden hoito. Saatavilla 12.9.2018 <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/26080604/nuorisotyottomyyden-hoito-8-2014.pdf>
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. (13.10.2014.) Ajankohtaista. Artikkelit. Oppivelvollisuuden pidentäminen olisi tuonut 17-27 miljoonan euron lisäkustannukset. Saatavilla 19.10.2018 https://vatt.fi/artikkeli/-/asset_publisher/oppivelvollisuuden-pidentaminen-olisi-tuonut-17-27-miljoonan-euron-lisakustannukset

LIITE 1. Mentoritoiminnan palautekysely kouluille

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry

Mentoritoiminnan palautekysely

Koulun nimi opetushenkilöstö

Koulullanne on ollut mentoritoimintaa kuluneen lukuvuoden aikana. Toimintaa halutaan jatkaa myös ensi syksynä yhteistyössä Imatran kaikkien yläkoulujen kanssa. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry haluaa kehittää toimintaansa, joten kokemukseenne toiminnasta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Kevään aikana palautekysely on tehty mentorointiin osallistuneille oppilaille ja heidän huoltajille sekä mentoreille.

Mahdollisiin kysymyksiin vastaa xxxx xxxx puh. 040 xxx xxxx.

1. Mitä hankaluuksia ja mitä hyvää on ollut mentoritoiminnassa?

2. Miten käytännön järjestelyt ovat mielestänne onnistuneet?

3. Millaista on mielestänne onnistunut mentorointi?

4. Miten kehittäisit mentoritoimintaa Imatralla?

Muuta lisättävää:

KIITÄMME PALAUTTEESTANNE!

LIITE 2. Mentoritoiminnan palautekysely mentoreille

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry

Mentoritoiminnan palautekysely

Olet osallistunut Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoimintaan kuluneen lukuvuoden aikana. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry haluaa kehittää toimintaansa, joten kokemuksesi toiminnasta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Voit vastata kysymyksiin nimettömänä ja sulkea ne kirjekuoreen. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti.

1. Mistä sait tiedon mentoritoiminnasta? _____

2. Mitä hankaluuksia ja mitä hyvää olet kokenut mentoritoiminnassa?

3. Miten käytännön järjestelyt ovat mielestäsi onnistuneet?

4. Mitä ajattelet mentorin korvauksista ja yhteisistä mentoreiden tapaamisista?

5. Millaista on onnistunut mentorointi itsesi kannalta?

6. Miten kehittäisit mentoritoimintaa Imatralla?

Muuta lisättävää:

KIITÄMME PALAUTTEESTASI!

LIITE 3. Mentoritoiminnan palautekysely huoltajille

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry

Mentoritoiminnan palautekysely

Nuorene on osallistunut Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoimintaan kuluneen lukuvuoden aikana omalla koulullaan. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry haluaa kehittää toimintaansa, joten kokemuksenne toiminnasta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Voitte vastata kysymyksiin nimettömänä ja sulkea ne kirjekuoreen. Nuorene toimittaa suljetun kirjekuoren mentorilleen viimeisellä tapaamiskerralla. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti. Kevään aikana palautekysely tehdään myös koulun yhdyshenkilölle (kuraattori ja/tai opinnohjaaja) sekä mentoreille.

Mahdollisiin kysymyksiin vastaavat xxxx xxxxxx puh. xxx xxx xxxx.

1. Mistä saitte tiedon mentoritoiminnasta?

2. Mitä hankaluuksia ja mitä hyvää on ollut mentoritoiminnassa?

3. Miten käytännön järjestelyt ovat mielestänne onnistuneet?

4. Millaista on mielestänne onnistunut mentorointi?

5. Miten kehittäisit mentoritoimintaa Imatralla?

Muuta lisättävää:

KIITÄMME PALAUTTEESTANNE!

LIITE 4. Mentoritoiminnan palautekysely oppilaille

Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry

Mentoritoiminnan palautekysely

Olet osallistunut Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry:n mentoritoimintaan kuluneen lukuvuoden aikana. Imatran seudun Pelastakaa Lapset ry haluaa kehittää toimintaansa, joten kokemuksesi toiminnasta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Voit vastata kysymyksiin nimettömänä ja sulkea ne kirjekuoreen. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti.

Ikä:

Sukupuoli:

1. Mistä sait tiedon mentoritoiminnasta?

2. Mitä hankaluuksia ja mitä hyvää olet kokenut mentoritoiminnassa?

3. Miten käytännön järjestelyt ovat mielestäsi onnistuneet?

4. Millaista on onnistunut mentorointi itsesi kannalta?

5. Miten kehittäisit mentoritoimintaa Imatralla?

Muuta lisättävää:

KIITÄMME PALAUTTEESTASI!